Nâzım Hikmet'in ilk şiirleri

Kerim Sadi

Nâzım Hikmet'in ilk şiirleri

Kerim Sadi

KAPAK : AYHAN ERER

NAZIM HİKMET'İN İLK ŞİİRLERİ

DİZİLDİĞİ VE BASILDIĞI YER
SÜMER MATBAASI
BASILDIĞI TARİH NİSAN 1969

ŞİİR DİZİSİ I

NAZIM HİKMET'İN İLK ŞİİRLERİ

Hazırlayan

KERİM SADİ

MAY YAYINLARI
Kredi Han Cağaloğlu İstanbul

ÖNSÖZ

Bir şairin Bütün Eserleri **verilirken, riayet edilmesi gereken belli bir takım şartlar vardır. Bu şartlar yerine getirilmedikçe, sunulan eser, ne kadar enfes basılsa, -hatta** grand luxe **bir baskı da olsa tam mânasiyle,** Külliyat **adına,** Bütün Eserler **unvanına hak kazanamaz.**

Ekber Babayef'in sunduğu edisyonu ele alalım. Sofya'da basılan bu edisyonda :

a) Nâzım Hikmet'in ilk merhalesine ait, şiir-

lerden sadece 21'i verilmektedir ki, bu rakkam o devirdeki şiirlerin yarısını bile kucaklıyamaz.

b) Variyantlar, kat'iyyen, gösterilmemiştir.

c) Derlenen şiirlerin - ikisi hariç - kimlere armağan edildiği kaydedilmiyor; yapıt sakatlanıyor.

d) Kaynak gösterme endişesi hatırdan bile geçmemiş; kırıntı halinde de olsa, bibliyografik hiç bir bilgi eklenmemiştir.

e) Noktalama işaretleri keyfe kalmış; şiirlerin altında yer alan tarihler, akla durgunluk veren bir vurdumduymazlıkla, gelişi güzel serpiştirilmiştir. Şiirlerin ne zaman yazılıp ne zaman basıldığı okurların kehanet ve himmetine bırakılmıştır.

Dost Yayınları'nın sunduğu Ankara baskısına gelince: Esefle söyliyelim ki, en ufak bir külfete katlanmamayı prensip mertebesine yükselten bu baskıda, mürettiplerin emeğinden başka hiç bir çaba gerekli sayılmamakta; ve, Ekber Babayef, şaşırtıcı bir sadakatle, izlenmektedir. Ankara baskısının, bahis konusu devredeki şiirleri derlerken, yalnız bir yerde bu sadakate aykırı davrandığı, şiirlerden birini -belli hiç bir sebebe dayanmadan- çıkarmak suretile, 20 şiirle yetindiği görülmektedir.

Yayımcı şöyle diyor :

«Şimdi biz sanatçının bütün yapıtlarını kronolojik bir sıra içinde yayımlamaya başlıyoruz. Ozanın bugüne değin kitaplarına girmemiş, ya da yayımcılarca alınmamış bütün yapıtları -elimizden geldiğince- sırası bozulmadan kitaplarda yerlerini alacaktır.»

Yayımcının iddiası şu :

«Bütün Eserleri adı altında yayımlamaya başladığımız bu dizide, büyük ozanımız Nâzım Hikmet'in, bütün şiirlerini, BU GÜNE KADAR ÇIKMIŞ

YA DA ÇIKMAMIŞ HEPSİNİ kronolojik bir sıra içinde vereceğiz. Tahminlerimize göre Bütün Eserleri **12-14 kitap olacaktır.»**

Nâzım Hikmet, ilk şiirlerinden birçoğunu yakınlarına, dostlarına, arkadaşlarına ve aynı sanat anlayışını savunan daha yaşlı diğer şairlere armağanlamıştı. Bahis konusu devrede, şiir armağanladığı kimseler şunlardır :

Babası (çok sevgili babacığıma), **büyük babası** (büyük babama), **halası** (Güzide halama), **Yusuf Ziya** (Sevgili Yusuf Ziya'ya; **ve, ikinci defa olarak,** Yusuf Ziya'ya), **Halil Vedat** (Halil Vedat'a), **Faruk Nafiz** (Büyük kardeşim Faruk Nafiz'e) **ve, ikinci defa olarak,** (Gönlü kelebek olan şaire), **Mesut Cemil** (Mesut Cemil'e), **Vâlâ Nureddin** (Vâlâ'ya) **Suat Derviş** (Suat Derviş'e), **Cevat ve Fevzi** (Karaosman Oğullarından Cevat ve Fevzi'ye); **ve nihayet** (Yol arkadaşlarıma).

Şair, başkalarına şiir armağanlarken, öteki şairler de -başta Yusuf Ziya ve Faruk Nafiz (Çok sevgili Nâzım Hikmetciğime) **olmak üzere ona şiirlerini armağan etmişlerdi.**

Nâzım Hikmet, ilk merhalede, aile muhitinin, eğitim gördüğü okulların, ve Babıâlideki fikrî ve edebî çevrenin etkisi, altındaydı. Bundan başka da, -Osmanlı İmparatorluğunun parçalanıp istilâ edilişi gibi, aydın kuşakların kafasında sarsıntılar yaratan, yepyeni tarih olaylariyle karşı karşıya gelmiş bulunuyordu.

Nâzım Hikmet, bu merhalede, maddeci, Allahsız ve enternasyonalist değildi. Proleter şairliği ile de herhangi bir ilişkisi yoktu. Sevda şiirleri terennüm ediyor; Tanrıyı, huşu içinde, dile getiriyordu. Kendisini tasavvufî cezbeye kaptırdığı anlar da

vardı. Vecde kapılarak çoştuğu gibi sararmış tarih yapraklarından ilham alarak vatanperverâne mısralar da haykırıyordu.

Demek, bu ilk konakta, lirik, dinci, mistik, milliyetçi ve yer yer şoven manzumeler ve şiirler yazan genç bir şairle tanışacağız. Karşılaşacağımız şair, yüreği yurt sevgisile dolup taşan çok genç bir ozan olacak.

Ulunay, Milliyet'in 5 haziran 1963 tarihli nüshasında, Nâzım Hikmet'in ölüm haberini verirken, gençlik şiirlerine de temas etmektedir:

«Nâzım Hikmet şairliği büyük babası Halep Valisi Nâzım Paşadan tevarüs etmiş ve bu miras bir batın atlayarak ona intikal eylemiş, zira babası Hikmet beyin edebiyattan, şiirden nasibi yoktu.

Nâzım, mütareke yıllarında milliyetçi bir şairdi. Memleketin kan ağladığı o günlerde yazdığı vatanperverâne manzumeler unutulmayacak kadar güzeldir.»

«Nâzım benim elimde büyümüştür. Eski Matbuat Umum Müdürü olan babası Hikmet bey, gazetemde idare müdürü idi. O zamanlar Nâzım Bahriye Mektebi elbiseli bir gençti. Gazetemde tertip ettiğim şiir müsabakalarında daima birinci olduğu için o zamanın 50 lirası olan nakdî mükâfatı da daima o kazanırdı.»

Nâzım'ın ilk şiirlerinde, pek tabiidir ki, şaheser örnekler ve göz kamaştırıcı bir deha ürünü aranmıyacaktır. Bunlar, şairin ilham perisinin ilk kekelemeleri, acemi parmakların kopardığı ilk rebab nağmeleridir. Bununla beraber, şiir ve sanat dünyası, edebiyat tarihçileri ve tenkitçiler için, birçok bakımlardan, ayrı ayrı değer taşıdıkları da muhakkaktır.

Nâzım Hikmet'in İlk Şiirleri adiyle okurlara sunduğumuz bu kitap, Nâzım'ın şiirde ilk konağı diyebileceğimiz bir devredeki, - 1916-1921 devresindeki - şiirlerini demetliyen bir çalışmadır; Nâzım Hikmet Külliyat'ının - başka bir deyişle, Bütün Eserleri'nin - ilk temel taşını yerine oturtabilmek için hazırlanmış mütevazı bir taslaktır. Son şeklini almış, her bakımdan eksiksiz ve kusursuz, kritik ve tarihî bir baskının ilk adımı diyebilirsiniz.

Nâzım Hikmet'in ilk şiirleri arasında, bu kitapta verdiğimiz şiirden başka yayınlanmış veya yayınlanmamış şiirler yok mudur? Kenarda bucakta kalmış bazı şiirler veya dağınık ve eksik bazı mısra parçaları ve özellikle ilgi çekici variyantlar bulunamaz mı? Elyazısı müsveddeleri bulmak umudu hiç mi kalmamıştır? Bu soruları, kesin bir «hayır»la karşılayarak, araştırma şevkini söndürmiyelim.

Şairi yakından tanıyan ve onun sanat ürünlerile gerçekten ilgilenenlerin, hayatta kalan akraba ve dostlarının kitaplıklarında, not defterlerinde veya hafızalarında bir şeylere raslamak daima mümkündür. Özel arşivlerde yapılacak daha derin ve yorulmak bilmez bir araştırma, gazete ve dergi koleksiyonlarının daha sıkı ve etraflıca taranması, bizi, hiç ummadığımız anda, sürprizlerle karşılaştırabilir. Bu bizim en halisane ve candan dileğimizdir.

1.

«Büyük babam, mevlevi Nâzım paşa şairdi, anam Lamartine'e bayılırdı. Evimizde, babamın edebiyatla ilgisizliğine bakmaksızın, şiir baş köşedeydi.

Karşımızdaki evde yangın çıktı. Yangını ilk görüşüm. Şaştım, korktum. Büyük babam, yangın bize atlamasın diye pencereden Kuran'ı tuttu karşıdaki alevlere. Yangın söndü... yaktığı evi kül ederek söndü kendiliğinden ve ben bir saat sonra ilk şiirimi yazdım. Yangın. Vezni, büyük babamın yüksek sesle okuduğu aruzla yazılmış şiirlerinden kulağımda kalan ses taklitlerile yapılmıştı. Yani ne aruzdu, ne heceydi, serbest vezindense haberim yoktu, uydurmaydı. Dili de öyle, Osmanlıca taklidiydi. Konusuysa şu:

Yanıyor yanıyor
Müthiş terakeler
Çekiyor ağuşuna bu advi beşer
Haneler, fakirler, yetimler

Şimdi bunları yazarken bir şeyin farkına vardım. Büyük babamdan çok Edebiyatı Cedidenin, Fikret'in meselâ etkisindeymişim. Neden? Bilmiyorum. Belki de hiç şiir sevmiyen, ama Tevfik Fikret'i - o da bir çeşit Osmanlıcayla yazardı, - iki kere yüksek sesle yanımda okuyan babamın yüzünden mi belki de.» (1)

2.

Kendi deyişine göre, Nâzım ikinci şiirini ondört yaşında yazmış. Şair, o tarihte, koyu vatanperver; yazdığı şiir de bir savaş şiiri. Fakat, tek mısraını bile hatırlamıyor. Hiç kimsenin hâfızasında veya arşivinde bu şiirin herhangi bir parçası mevcut değil:

«İkinci şiirimi 14 yaşımda yazdım sanırsam. Birinci Dünya Savaşı içindeydik. Dayım Çanakkalede şehit olmuştu. Dehşetle yurtseverdim. Savaş için bir şiir yazdım. Ne tuhaf yazdığımı çok iyi biliyorum da, hatta artık Osmanlıcayla değil, okulda okuduğumuz şair Mehmet Emin'in takır tukur ama arapçası, farsçası az türkçesiyle yazdığımı biliyorum da tek satırı aklımda değil.» (2)

3.

«Üçüncü şiirimi 16 yaşımda galiba yazdım. Büyük bir Türk şairi, Türk şiirine o devir için yeni bir şiir dili ve anlayışı getiren Yahya Kemal anama sevdalıydı sanırsam. Evde şiirlerini okurdu anam. Bahriye mektebinde tarih öğretmenimdi şair...

17 yaşımda galiba ilk şiirim basıldı. Yani «Serviliklerde». Yani mezarlıklarda ağlıyan, hayatmda sevmiş ölüler üstüneydi. Yahya Kemal düzeltmişti birçok yerini.»

Vâlâ Nureddin, bu üçüncü şiir için, şunları anlatıyor:

«Ressam hanımla (Nâzımın annesi Celile Hanım) şair Beyin (Yahya Kemal) evlenme dedikoduları ortalığı sarmışken, Nâzım'ın ilk şiiri, Mehmed Nâzım imzasile neşredilip hececiler çevresinde büyük ilgiyle karşılanmıştı. Meğer Nâzım, bu ilk şiiri 14 yaşındayken yazmış. Bir tarafa atmış. Neden sonra annesi bulup Yahya Kemale göstermiş. Yah-

ya Kemal de neşrettirmiş. Edebiyatçıların üstün ilgisi şu kanıdan ötürüydü: Celile hanımm hatırı için bu şiiri Yahya Kemal yazıp oğlunun ismiyle bastırmıştır.

Nâzım'ın «Servilikler» başlığını taşıyan ve Mevlevilik şiirlerinden evvel yazılan ilk eseri olarak kendinin de kabul ettiği şiir budur.» (3)

HÂLÂ SERVİLERDE AĞLIYORLAR MI?

Bir inilti duydum serviliklerde,
Dedim ki: «Burada da ağlıyan var mı ?
Yoksa tek başına bu kuytu yerde
Eski bir sevgiyi anan rüzgâr mı ?»

Hayata inerken siyah örtüler,
Umardım ki artık ölenler güler,
Yoksa hayatında sevmiş ölüler
Hâlâ servilerde ağlıyorlar mı ?

Nazım Hikmet'in Mehmet Nazım imzasıyla, yayımlanan ilk şiiri yukarki başlığı taşıyordu. 3 teşrinievvel 1918 tarihli Yeni Mecmua'nın **63 üncü sayısından çıkmıştı. (S. 219)**

Sonradan, ayni başlık ve ayni imza ile, Ümid dergisinde yayınlanan bu ilk şiirde önemli bir variyant göze çarpmaktadır : «Hayata inerken» yerine «Gözlere inerken». İkinci mısraın başındaki «Dedim ki» nin «ki» si - vezne uymayıp fazla geldiği için - kaldırılmış. Tırnak işaretleri de, sebepsiz, yok olmuş. Noktalama da da ufak bir fark var. Aynen alıyoruz :

HÂLÂ SERVİLİKLERDE AĞLIYORLAR MI?

Bir inilti duydum serviliklerde
Dedim: Burada da ağlıyan var mı ?
Yoksa tek başına bu kuytu yerde,
Eski bir sevgiyi anan rüzgâr mı ?

Gözlere inerken siyah örtüler,
Umardım ki artık ölenler güler
Yoksa hayatında sevmiş ölüler,
Hâlâ servilerde ağlıyorlar mı ?

Babayef'in sunduğu edisyona gelince: Şiirin son mısraının tıpkısı olan başlık,-ilk iki basılış hilâfına - «Servilikler» biçiminde verilmiş; ve, noktalama ayrılıkları hariç, Ümid dergisi esas tutulmuştur. (4) Ankara baskısı ise, tıpatıp, Babayef'i izliyor. (5)

SERVİLİKLER

Bir inilti duydum serviliklerde
Dedim burada da ağlıyan varmı?
Yoksa tek başına bu kuytu yerde
Eski bir sevgiyi anan rüzgâr mı ?

Gözlere inerken siyah örtüler
Umardım ki artık ölenler güler
Yoksa hayatında sevmiş ölüler
Hâlâ servilerde ağlıyorlar mı?

1916

4.

Birinci Kitap (6) **1336 Ocak ayında basılmıştı. Bunda Nâzım'ın şiiri yoktu.** İkinci Kitap, **Şubat 1336 da yayımlandı. Nâzım'ın bunda da hiç bir şiiri yok.** Üçüncü Kitap **1336 Martında yayınlanmıştır. (7) Bunda, Nâzım'ın iki şiirine rastlıyoruz:** İman **ve** Namus.

İ M A N

İlk Yıldız

Loşlukta ararken elini, elim:
«Kırk akşam üst üste bakarsan eğer
İlk çıkan yıldıza, dedi sevgilim,
Dolarmış gönülde boş kalan bir yer!...»

Kırk akşam üst üste: «Sevsin!» sözünü
İlk çıkan yıldızla getirdim yâda.
Yine aratıyor her yarın dünü.
İmanım kalmadı yıldızlarda da!...

5.

İman şiiri Üçüncü Kitab'ın sekizinci sayfasında yer almıştı. Kitaptaki ikinci şiirine gelince, onu, şiir bölümünün dışında - ve, kırk ikinci sayfada - bulabiliyoruz :

N Â M U S

Ayşe'nin Mercanları

O güzel Ayşe'nin ak gerdanında
Daima parlardı üç dizi mercan.
Bunu takan derviş durup yanında
Kopsun, dedi, günah işlediği an!... (8)

Uzun günler geçti, nihayet bir yıl
Bir günah işledi kaynayıp kanı!
Ayşe eski Ayşe, yalnız o kızıl
Mercanlar sarmıyor ak gerdanını!.

Ayşe'nin Mercanları, **dikkati pek çabuk çekebilmişti.** Akşam **gazetesinin «Yeni Neşriyat» sütununda, (9) şu satırlar göze çarpıyor :**

«Üçüncü Kitap'ta **nazar-ı dikkati celbeden iki yeni imza var : Biri Halide Nusret hanım, diğeri de Nâzım Hikmet bey... Nâzım Hikmet beyin ise lisanı biraz zayıf olmakla beraber çok hususî bir lezzeti haiz şürleri var. Bilhassa** Ayşe'nin Mercanları. **Şu parça pek mükemmeldir :**

Uzun günler nihayet geçti, bir yıl
Bir günah işledi kaynayıp kanı
Ayşe eski Ayşe, yalnız o kızıl
Mercanlar sarıyor ak gerdanını! (10)

6.

Nâzım Hikmet'in ilk şiirleri, Bâbıâli basınında, kısa fakat övücü yankılar uyandırmaktan geri kalmamıştı.

«Gençler arasında nev'i şahsına mahsus olmakla mümtaz Nâzım Hikmet bey bu def'ada bir çok yeni levhalar arasında nefis bir sonbahar levhası resmediyor :

Sonbahar, sonbahar geldin mi yine,
Hastalar beklerken son günlerini ?
Beyaz bir gül alıp bir kız eline
Sıkıyor o şifa bulmaz yerini!» (11)

«Şairlerin Altıncı Kitabı» başlıklı yazıda, yine Nâzım Hikmet'in adı geçiyor :

«Bu nüshada en başta saz şiirinin müceddidi Rıza Tevfik beyden, son neslin en genç şairi Nâzım Hikmet bey'e kadar bütün hecâsazlar sıra ile koşmalarını söylüyorlar.» (12)

Alemdar'ın 21 Ağustos 1336 (1920) tarihli sayısında, Nâzım Hikmet'in «Kırk Haramilerin Esiri» başlıklı şiiri yayınlanmış, bir de resmi verilmişti. Resmin altında : «Nâzımda pek büyük bir hususiyet gösteren güzide şairimiz Nâzım Hikmet bey.»

Genç şair, bu şiirini Ahmet Hâmid'e armağanlamıştı (13). Aynı sayıda, Ahmed Hâmid'in Altıncı Kitap'taki şairler hakkında bir tenkidi vardır. Bu münasebetle de, arkadaşı Nâzım için şunları yazıyor :

«Şairlerin en genci olan (Nâzım Hikmet) heyecanda, fikirde, sevgide şahsına münhasır bir nev'iyyet gösteriyor :

Kimsesiz, son matemin yaşıyan bir yâdıyım
Bir ah bile duymadan can veren yiğitlerin
Yollarını gözliyen illerin evlâdıyım!

diyerek avuç ayası kadar kalan memleketin matemini tutarken vatan için ölenleri ne güzel özlüyor. (Uyan Fatma, Herkes Gibisin, Biz ve Deniz) ismindeki yazılarının kıymeti çok yükselmeğe namzet bir sîmanın ilk müjdeleridir.»

Alemdar'ın 30 Teşrinievvel 1336 (1920) tarihli nüshasında, şairin resmi sunulmuş ve iki şiiri yer almıştı: 1) Şehvet; 2) Bir Prenses İçin Mektup.

Aynı sayıda Halit Fahri'nin bir yazısı var ki, Nâzımın da adı geçtiği için, ibareyi alıyoruz:

«Halide Nusret Hanım, Nâzım Hikmet ve Vâlâ Nureddin Beyler gibi bizi takiben bugün meydana atılan birçok istidatlar da var ki herhangi manzumelerini ortaya koysak dünün zavallı, kozmopolit lisanlı şairlerinden bin kere üstündürler. İşte yeni istidatlar dünkü zümrenin tezyife kalktığı genç nesle iltihak ediyor.»

Alemdar'ın 6 Teşrinisani 1336 (1920) tarihli nüshasmda ise, Yusuf Ziya, genç şairi şu satırlarla övmekteydi :

«Nâzım Hikmet, bu yaşı henüz yirmiyi bulmıyan çocuk «Ocak Başı» diye bir perdelik manzum bir piyes yazıyor ki, her mısraında, yarınki büyük muvaffakiyeti müjdeliyen sihirli bir kuvvet var.»

7.

Dördüncü Kitap, **Nisan 1336 da yayınlandı. (14) Nâzımın «Üç Ölüm» başlıklı, üç parçadan mürekkep şiiri 12-13 üncü sayfalarda yer almaktadır :**

ÜÇ ÖLÜM

Madem ki vurmıyan yine kalbimdir,
Bembeyaz bir gülü koklarken ölsem,
Bir pala altında can versem de bir
Madem ki vurmıyan yine kalbimdir!

— 1 —

Bu akşam korsanlar bekliyor pusu...
Enginden engine taşan rüzgârla,
Gökler alçalıp ta kararınca su
Kalyonlar çatıştı gıcırtılarla.

Her pala yararken yer yer gökleri
Zulmete fışkırdı bir enseden kan;
Boşlukta bir gölge ileri, geri
Sallandı.. Devrildi. Öldü bir korsan.

— 2 —

Sonbahar, sonbahar, geldin mi yine,
Hastalar beklerken son günlerini?
Beyaz bir gül alıp bir kız eline
Sıkıyor o şifa bulmaz yerini.

Birden için için bu hıçkırık ne?
Bir iki damla kan kızarttı gülü.
Gölgeler inerken sarı benzine
Elinden düştü gül... Şimdi kız ölü.

— 3 —

Işıklar solgundu avizelerde;
Siyah tüllerile üryan kadınlar
Loş gölgeler gibi kıvrandı yerde...
Bu akşam Hakanın son matemi var !

Avutmak istiyor sebepsiz derdi...
Şehvetle damarlar şişip boynunda,
Bir billur kadehi kırıp can verdi,
En son bakirenin beyaz koynunda. (15)

8.

Altıncı Kitap **1920 Temmuzunda başılmıştı. «Öksüzlük» şiiri 33 - 34 üncü sayfalarda yer almaktadır. Şiirin altında 1336 tarihi var. Demek ki, 1920 yılında yazılmış. Buna rağmen, Babayef ve Dost Yayınları, kronoloji sırasında 1917 yılını, nedense, uygun bulmuşlar.**

ÖKSÜZLÜK

Sahillerden açılan balık sandalları var
Tâ baş taraflarında yakılan ateşlerin
Durgun suda alevden sallanan dalları var.

Yükseldi uzaklaşan sandallardan bir şarkı...
Bu, son bir hıçkırıktır, bir elemdir ki derin
Matemiyle anıyor yıkılan yüce Şarkı.

Pul pul parıldıyorken ayın altında deniz, (16)
Arkamdan sesi geldi ufka dalan eşlerin.
Bu ilkbahar gecesi yalnız benim kimsesiz.

Kimsesiz, son matemin yaşıyan bir yâdıyım;
Bir ah bile demeden can veren yiğitlerin
Yollarını gözliyen illerin evlâdıyım!

Şimdi ta uzaklara, Şarka dönerken yüzüm,
Anladım ki zavallı yurdumun acısını
Duymıyan bu belde de kimsesizim, öksüzüm!
(17)
(1336)

9.

Altıncı Kitap'ta, **«Öksüzlük» ten sonra gelen ikinci şiir «Biz ve Deniz» adını taşıyor (S. 37 - 38)**

BİZ VE DENİZ

Büyük kardeşim
Faruk Nafiz'e.

Ademi hatırlatan ufuklarınla, deniz,
Azap çeken şu hasta göğsümüze dol, boşal! (18)
Son seste benzimizi solduran gölgeyi al,
Biz ölürken gülmeyi istiyen kalblerdeniz.

Deniz, ne hülyalıdır sonsuz derinliklerin;
Durulmuş sularının koynunda uyut bizi.
Alsın da dalgaların en son nefesimizi,
Fânilerin gezdiği yorgun sahillere in.

İn, de ki: Sevenlerin alnını ölüm eğmez;
Atılın dalgalara, beklerken sizi adem.
Parlatmasın gözleri ölürken bir damla nem,
Elli yıllık ömrünüz hicrana bile değmez!

10.

«Herkes Gibi» şiiri, Altıncı Kitap'ta, **sırada üçüncü geliyor. (S. 40)**

HERKES GİBİ

Gönlümle başbaşa düşündüm demin:
Artık bir sihirsiz nefes gibisin.
Şimdi ta içinde bomboş kalbimin
Akisleri sönen bir ses gibisin.

Maziye karışıp sevda, yeminim,
Bir anda unuttum seni, eminim.
Kalbimde kalbine yok bile kinim
Bence artık sen de herkes gibisin. (19)

11.

Altıncı Kitap'taki son şiir «Uyan Fatma»dır. **(S. 43)**

UYAN FATMA

Göğsüme yaslan da yatağından in,
Gel uyan uykudan, beni ağlatma!
Geçen yıl elinle bağa diktiğin
Üzümler sarardı... Ah uyan, Fatma!

Bak, sabah açıldı... Bak, kütükleri
Işıklar parlattı, uyan, diyorum!...
Saatler geçiyor, ben bu esmeri
Baygın uykulardan silkemiyorum...

Ekber Babayef, şiiri şu biçimde sunuyor :

Göğsüme yaslan da yatağından in,
Gel uyan uykudan beni ağlatma!
Geçen yıl elinle bağa diktiğin
Üzümler sarardı... Ah uyan, Fatma!

Bak sabah açıldı: bak, kütükleri
Işıklar parlattı, «uyan!» diyorum...
Saatler geçiyor, ben bu esmeri
Baygın uykulardan silkemiyorum... (20)

SULARI SOĞUK PINAR

Suları soğuk pınar,
Suları soğuk pınar,
Ateşten dudaklarını
Göğsüne koydu da yâr
Sen neden ısınmadın
Sen neden ısınmadın? (21)

12.

Alemdar'ın, 21 Ağustos 1336 (1920) tarihli edebî nüshasında **yayımlanan** Kırk Haramilerin **Esiri adlı şiir Ahmet Hâmid'e ithaf edilmişti. Babayef'te ve** Dost Yayınları **baskısında bu ithaf kaldırılmıştır. 44 mısralı bu şiir, Babayef'te 30 mısraa indirilmiş. Eksik mısraların mukayesesine yarıyacağı için, ilkin onu aktaralım :**

KIRK HARAMİLERİN ESİRİ

Geniş dallardan sızan gecenin gölgesiyle
ormanda uğuldıyan rüzgârların sesiyle

bu akşam renklerini kaybedince her çiçek,
bir kahraman esirin kolları kesilecek,
bu bir şanlı esirdir ki, rebi bulmuş kanında,
bir kere düşürmeden yüksek mağrur alnında,
alevden bir sancağın taşımış gölgesini,
memleketler çökermiş yükseltince sesini!

Ağaçsız bir meydanda büyük kütükler yandı,
haydutların karanlık yüzleri aydınlandı.
Küçük bir âti gibi yosunlanmış bir taşı,
kendisine taht yapan haramilerin başı,
bir şeyler mırıldandı, bir şeyler emreyledi.
Sonra boğuk bir sesle «haydi kesiniz» dedi.
Haydutlar ağır ağır çekilirken geriye,
geniş, yüksek bir gölge atıldı ileriye.
Tunç bir çehre parladı alevin rüzgârıyle,
yüksek gururlu alnı, geniş omuzlarıyle,
kolları kesilecek kahraman esirdir bu,
ne dudakları sarı, ne gözlerinde korku!

Zulmette parıldadı çeliği bir baltanın,
kuru bir ses duyuldu, sonra fışkıran kanın
damlaları ateşten yer yer duman çıkardı
şimdi şanlı esirin yalnız bir kolu vardı!

Ormanı baştan başa dolaştı bir boğuk ses
— «Öteki kolu da kes, öteki kolu da kes!»
Bıraktığı baltayı cellât alırken yerden,
meydana gölgelerle yakınlaşan günlerden,
haykırıldı bir büyük şanlı mazinin yadı,
birden balta esirin elinde parıldadı! (22)

Şimdi de, ALEMDAR nusha-i edebiyesi'nde yayınlandığı biçimde, yani tam olarak sunacağız. (No: 2, S. 5) Şiir, birinci ve ikinci sütunlarda, çerçeveli olarak basıldı.

Gençliğe Masal : 1

KIRK HARAMİLERİN ESİRİ

— Ahmet Hâmid'e —

Geniş dallardan sızan gecenin gölgesile,
Ormanda uğuldayan rüzgârların sesile,
Bu akşam renklerini kaybedince her çiçek
Bir kahraman esirin kolları kesilecek.

Bu bir şanlı erdir ki Rabbi bulmuş kanında..
Bir kere düşürmeden yüksek mağrur alnında
Alevden bir sancağın taşımış gölgesini..
Memleketler çökermiş yükseltince sesini.
Tam altıyüz yirmi yıl bir nur için dövüşmüş, (22)
Fakat günün birinde kâfir eline düşmüş..
Şimdi ezmek istiyor onu Kırk Haramiler,
Bu son akşam kalbinde Rabbi bulmazsa eğer
Ormanda renklerini kaybedince her çiçek
Bir vuruşta bin kesen kolları kesilecek

İşte rüzgârda uçan alevlerile yer yer (23)
Siyah ağaçlıklardan parladı meş'aleler.. (24)
Dumanlı bir kızıllık ormanı gölgeliyor
Şanlı esirlerile Haramiler geliyor..

...Ağaçsız bir meydanda büyük kütükler yandı:
Haydutların karanlık yüzleri aydınlandı...
Küçük bir ada gibi yosunlanmış bir taşı
Kendisine taht yapan Haramilerin Başı :
Birşeyler mırıldandı birşeyler emreyledi,
Sonra boğuk bir sesle: Haydi kesiniz dedi..
Haydutlar ağır ağır çekilirken geriye
Geniş yüksek bir gölge itildi ileriye...
Tunç bir çehre parladı alevin rüzgârile
Yüksek gururlu alnı, geniş omuzları ile
Kolları kesilecek kahraman esirdir bu...
Ne dudakları sarı, ne gözlerinde korku
Bir demir heykel gibi öyle hissiz bekliyor
Nihayet hep kütükler olunca bir yığın kor: (25)
Haydutların içinden birisi ilerledi
Kolların kesilecek haydi hazırlan dedi...
Zulmette parıldadı çeliği bir baltanın
Kuru bir ses duyuldu, sonra fışkıran kanın
Damarları, ateşten yer yer duman çıkardı
Şimdi şanlı esirin yalnız bir kolu vardı...
Ormanı baştan başa dolaştı boğuk bir ses
«Öteki kolu da kes! Öteki kolu da kes!.,»
Bıraktığı baltayı cellât alırken yerden,
Meydana gölgeleri yakınlaşan göklerden:
Haykırıldı bir büyük şanlı mazinin yâdı
Birden balta esirin elinde parıldadı!...

13.

Mütareke yıllarında, İstanbulda yayınlanan on beş günlük Ümid dergisinin 8 inci sayısı kapak resmi olarak Damat Ferit Paşa'yı seçmişti. Resmin altında: «Hayatını aziz vatanın halâs ve necatına vakfeden en büyük ve hakikî vatanperver Fehametlû, Devletlû Damat Ferit Paşa Hazretleri» yazılıdır. Ümid dergisi Tarık Mümtaz adında bir subay tarafından çıkarılıyordu. Dergide, ilk sayıdan itibaren rastlanan imzalar şunlardır :

Tarık Mümtaz, Yakup Kadri, Necmettin Halil, Rıfkı Melûl, F. Celâlettin, Mithat Cemal, Fazıl Ahmet, Emin Recep, Vâlâ Nurettin, Suat Derviş, Necdet Rüştü, Köprülüzade Mehmet Fuat, Cenap Şehabettin, Mehmet Sıtkı, İbrahim Alâettin, Ertuğrul Emin, Faruk Nafiz, Halûk Nihat, Mithat Ömer, Fatin Tevfik, Reşat Nuri, Salih Fuat, Celâl Sahir, İbnürrefik Ahmet Nuri, Faik Âli, Hakkı Tahsin, Cevat Rıfat, Süleyman Nafiz, Abdülhak Hâmit, Tevfik Fikret, Server Ziya, Ahmet Refik, Osman Nuri, Ali Rıza Seyfi, Sadri Ertem.

İşte, bu imzalar arasında ve sekizinci sayıda, Nâzım Hikmet'le de karşılaşıyoruz. Lâdes isimli bir şiiri, derginin onuncu sayfasını süslüyor. Başlıktan sonra, beyzî bir çerçeve içinde, genç şairin resmi. Ayni sayfada, Orhan Seyfi'nin, Halit Fahri'nin ve Yusuf Ziya'nın şiirleri de yer almaktadır. Karşı sayfada ise, Filozof Rıza Tevfik'in resmi: «Sulhümüzü imza edenlerden: Doktor Rıza Tevfik Beyefendi.» Belli ki, Genç şair, o çağda, «Dünya bir oyuncak sarayıdır, bu sarayda aşktan başka bir şeyle oynama!» diyen Şirazlı Hafız'dan başka kimsenin sözüne kulak asacak durumda değil

LÂDES

Güzide Halama

Lâdes tutuşalım seninle diye
Dün gece yalvardım şen sevgiliye.
İmalı bir eda verip sesine,
Sevgili dedi ki: - Söyle nesine?.»
Dedim: Aldatırsam eğer ben seni,
Bir kere öpeyim beyaz enseni;
Aldanırsam üç gün yüzüme bakma!
Saçını önümde çözüp bırakma!..»
Görelim yenecek diye kim kimi,
Güldü, kabul etti bu teklifimi.
Artık her sözümden bir hile seçti..
Dakikalar geçti... Saatler geçti..
Ne onu aldattım, ne de aldandım,
Bu böyle seneler sürecek sandım.
Onun dalgınlığı benden de derin,
Eski bir Şark işi ipek minderin
Bir ucunda kendi, bir ucunda ben,
Gözlerimiz yerde düşünüyorken
Ne hile bulalım diye yarın,
Birden o saçını omuzlarına
Tel, tel dağıtarak karşımda durdu.
Sonra dizlerime düşüp oturdu,
Dedi ki: - Yakınlaş! Yakınlaş! Eğil!»
Artık ben lâdesi cezayı değil
Bütün varlığımı unuttum bir an..
Bu beklenilmiyen iltifatından

Binlerce ihtimâl gelirken akla,
Dedi şu fildişi ince tarakla
Saçımı tara bir tel incitmeden!.»
Daha tarağına elim gitmeden
Güldü «lâdes» diye yerden kalkarak:
Düştü parçalandı yerlerde tarak...

14.

28 Ağustos 1336 (1920) tarihli ALEMDAR Nusa-i Edebiyesi'nin (No: 3-612) ikinci sayfasında ve beşinci sütunun ortasına düşen kısmında, Efenin Nasihatı başlıklı şiir yer almıştı.

EFENİN NASİHATI

Fanî enginlere atıp ruhunu
Bir nura yürüyen ölüleriz biz!
Mukaddestir bizim son harabemiz
Çekil yolcu!. Çekil çiğneme onu!.

Beyninde ademin şimşeği çaksın: —
Bu yerler tarihi kanla yenmiştir,
Her taşı ölümle sihirlenmiştir;
Yolcu! Gafil yolcu! Çarpılacaksın!

15.

BAHARIN İLK GÜNÜ

Seyredip baharı penceresinden
Mazisi bembeyaz geçmiş bir kadın.
Dedi: Elem duydum her şen sesinden
Keşke bahar! Keşke açılmasaydı!

Ömrümün hep böyle sevgisiz, sessiz
Maziye karışmış kaç baharı var
Ne eski bir çehre ne kalbde bir iz!
Ah! Açılma bahar! Açılma bahar.

16.

Alemdar gazetesi bir şiir yarışması düzenlemiş, yarışmayı Nâzım Hikmet kazanmıştır. Bu olay Nusha-i Edebiye'nin birinci sayfasında, çerçeveli olarak verilmektedir :

«Müsabaka-i edebiyemizin neticesi: Müsabaka-i edebiyemizin şiire ait olan kısmının Cenab Şahabettin, Celâl Sahir, Hüseyin Siret, Orhan Seyfi ve Yusuf Ziya ve Halit Fahri beylerden müteşekkil güzide bir heyet-i edebiye tarafından tetkik ve neticenin teayyün etmiş olduğu gazetemizin dünkü nüshasında bildirilmiş ve ihraz-ı muvaffakiyet edenlerin bugünkü edebî ilâvemizde neşredileceği de yazılmıştı. Nâzım Hikmet beyin (Bir Dakika) serlevhası altındaki şiiri heyet-i edebiyece ekseriyetle ihraz-ı tefevvuk eylemiş ve kendilerine mev'ud hediye tesviye edilmiştir.» (26)

BİR DAKİKA

— Sevgili Yusuf Ziya'ya —

Deniz durgun göl gibi, gitgide genişliyor
Sular kayalıklarda nurdan izler işliyor,
Engine sarkan gökler baştan başa yıldızlı..
Şimdi göğsümde kalbim çarpıyor hızlı, hızlı.

Göklerden bir yıldızın gölgesi düşmüş suya
Dalmış suyun koynunda bir gecelik uykuya
Bazan uzunlaşıyor, bazan da kıvranıyor
Durgun suyun altında bir mum gibi yanıyor

Yakın olayım diye bu gökten gelen ize
Öyle eğilmişim ki kayalardan denize
Alnımdan düşen saçlar yorulmuş suya değdi
Baktım geniş ufuklar başımın üstündeydi

Bilmem nasıl oldu geldi ki öyle bir an
Yenilmez bir haz duyup denize atılmaktan
Kurtulmak ne kolaymış fanîliğimden dedim
Doğruldum atılırken bir dakika titredim.

Bir dakika sonsuzluk doldu taştı gönlümden
Bir dakika bir ömrü kurtarmıştı ölümden

17.

Gençliğe Masal

KAÇIRILAN KIZ KARDEŞLER

Biri: Efelerin yavuklusudur
Baygın gözlerile bir içim sudur.
Öbürü: Fırtına ezdi ezeli
Yıkılan sarayın en son güzeli.
Biri: Akdenizde saçını tarar,
Sahilde sönerken ölü dalgalar
Dişi kaplan yatmış gibi pusuda,
Kırılan aksini seyreder suda..
Öbürü: Kasrının kubbelerini,
Ulu mabedinin en dik yerini, (27)
İki şanlı nehre aksettiriyor.
Bu aksin önünde ruhu eriyor..
Birinci çapkındır, şen, edalıdır,
İkinci yorgun bir söğüt dalıdır!

Bu iki kardeşe göz koymuşlardı;
Göz koyanların bir kölesi vardı;
Bu köle tarihin namlı hırsızı,
İlk önce kaçırdı birinci kızı!.
Nabzını boşlukta sayan bir gece,
Göğsünde şahablar kayan bir gece,
Arkadan kolları bağlanıp kızın,
Baygın kaçırıldı kız apansızın...
Yorulmuş efeler uyuyorlardı,
Hepsinde son cenkten bir yara vardı.
Yüzlerde matemin derin izleri,
Biraz solgun gibi tunç benizleri!

Nihayet ufukta açınca sabah,
Dağlardan, dağlara aksetti bir ah!.
Her efe hırsından bir kaya kırdı..
Gözleri kanlanan Reis haykırdı:
O kahbe hırsızı git devir efe!..
Atına atlıyan her demir efe,
Kaçırılan kızın ardına düştü..
Yolda bine karşı bir tek dövüştü,
Her sıyrılışta palası kından,
Eğilip dört nala giden atından,
Boşluğa bir kafa yuvarlıyordu!
Önünde kaçarken bu kahbe ordu
Ala boyuyordu mor cepkenini..
Sağ kolundan sarkan sırma yenini
Paladan damlıyan kan kızartmıştı,
Onun dövüştükçe gayzı artmıştı...

Bir leke sürmedi o gururuna,
Böyle senelerce aşkı uğruna
Durup dinlenmeden döktü kanını
Bütün bir cihanın dört bir yanını
Kulaktan kulağa dolaştı adı,
Bir efsane oldu aşkının yâdı.
Böyle senelerce kendini yordu,
Ne çare bir türlü bulamıyordu..
Şimdi sevgilisi çok uzak yerde,
Bin pusu kurulan dik tepelerde.
Onunsa kalbinde gizli bir yara,
Çalan ve çaldıran mağrur başlara
Bir yıldırım gibi gökten düşecek,
Kıyamete kadar tek dövüşecek! (28)

18.

«Azize» başlıklı şiir Ümid dergisinin onuncu sayısında yayınlandı. (29)

A Z İ Z E

Bir ilâhi gibi içten duyulur
Seven gönüllere âşina sesin
Başında hâlenur, gözlerinde nur,
Sevda mabedinde bir azizesin...

Sihrinle dolarken boş muhayyelem,
Gözlerinle telkin edilen dinin
Kitabı ne kadar olsa da elem
En zâhit kuluyum ben mabedinin

Rüyaya daldıran şarabını sun,
Önünde gönlümle gelirken dize.
Şu yanan alnıma bir kere dokun,
Azize! Gözleri nurdan Azize!.. (30)

19.

«Benim Gönlüm», 25 Eylûl 336 tarihli Alemdar Nüsha-i Edebiyesi'**nde, çerçeveli olarak yayınlandı (S. 4, sütun: 4)**

BENİM GÖNLÜM

— Gönlü kelebek olan şaire —

Benim gönlüm bir kartaldır,
Nerde güzel görürsem ben:
Haydi derim haydi saldır!
Böyle her an kan dökmekten
Gagasının rengi aldır!..

Göklerinde tek yaşıyor,
Gönüllerin İlâhıdır!
Gönüllerle uğraşıyor,
Her fırtına bir âhıdır!..

Açılınca kanatları,
Gölgesiyle kaplanır yer!
Kızıl, kumral, siyah, sarı
Bütün başlar eğilirler!..

Hiç bir avcı vuramadı,
Vuramaz da zannederim!
Gönlümün yok başka adı,
Benim gönlüm benim derim!..

Hayır!.. Gönlüm bir kartaldır,
Nerde güzel görürsem ben:
Haydi derim haydi saldır!
Böyle her an kan dökmekten,
Gagasının rengi aldır!..

20.

Dergâhın Kuyusu, Ümid dergisinin 11 inci sayısında (7 Teşrinievvel 336) yayınlanmıştı (S. 11, ikinci sütun). Üçüncü sütunda, Faruk Nafiz'in ve Yusuf Ziya'nın şiirleri var. Yusuf Ziya, «Evim» başlıklı şiirini «Nâzım Hikmet'e» armağanlıyor.

DERGÂHIN KUYUSU

Büyük babama :

Ne içli bir dua, ne içten bir âh,
Uyuyor serviler altında Dergâh!..

Kaç kere gönlümü dinledi bu yer.
Tektük kandillerde yorgun alevler
Titriyor gecenin sert rüzgâriyle.
Gece sanki sönen yıldızlariyle
Gölgeli Dergâhın dolmuş içine...

Bir inilti, bir ses... Bu yalvarış ne ?

Yarabbî, ne içten anıldı adın!..
«Ölmeden öl!» diyen bir itikadın
Gönülden duyarak ulu sesini,
Ruha şifa sunan felsefesini,
Biri zikrediyor Dergâhta işte.
Göklere yükselen bu inleyişte
Elemi gizlidir bir âh-u vâhın.
Çoktan dervişleri yattı Dergâhın.
Bu yalvaran kimdir, kim bu zikreden?
Yoksa ağlıyor mu gönlüm bilmeden!
Gönül! Bu inilti senden mi geldi?.
Hayır, işte o ses yine yüseldi,
Yine yalvarıyor, yine ağlıyor.
Gözümü dumandan eli bağlıyor
İçimde yakılan bir buhurdanın...
Vuruşu duruyor kalbimde kanın.
Bir hayalet oldu yanan benliğim
Bu kuvvetli ruh kim? Bu zikreden kim ?
Kim bu varlığımı kendine çeken?..
Şimdi bir zulmette gölge gibi ben
O yalvaran sese ilerliyorum,
«Benliğim ölmeden öldü!» diyorum.

Böyle yürüyerek geçtikçe her an,
Gitgide geliyor sesi yakınlardan (31)
Gitgide sinerken ben gölgelere
Yorgun ayaklarım çarptı bir yere.
Titredim bir taşa âni temasla,
Ömrümde bu kadar korkmadım asla:
Sanki ta kalbimi bir bıçak yardı..
Önümde bir küme karanlık vardı.
Bütün varlığımı bir an unuttum,
Yavaşça eğilip o yeri tuttum.
Dergâh kuyusunun duvarıydı bu..
Yeniden benzimi sararttı korku.
Burdan geliyordu o initiler!
Gönülde titrerken şüpheli bir yer
Allaha yalvaran Allahın adı
Beynimin içinde bir uğuldadı.
Sanki bir dakika çarpmadı kalbim
Ey ulu Allahım, ey ulu Rabbim!
Kuyuda zikreden, ağlıyan kimdi?
İçine eğildim. Anladım şimdi:
İsm-i Celâlini candan andıkça,
Yer yer yükselerek çalkandıkça, (32)
Kuyunun zulmette parlıyan suyu.
Kuyu zikrediyor, ağlıyor kuyu!

Nâzım'ın şiirlerinde «korku»nun rolü çok önemlidir. Dergâhın Kuyusu'nda, görüldüğü gibi, iki defa geçiyor. **Başka şiirlerinde de, sık sık, karşılaşacağız. Bu konu, psikanalitik incelemeye değer bir konudur; ve, öyle sanıyoruz ki, enteresan yorumlarada yol açabilir; şairin hayat ve şahsiyetini aydınlatabilecek bir ipucu verebilir.**

21.

DERENİN KENARINDAKİ İHTİYAR

Dünün tesellisini bekliyerek yarından
Bir akşam geçiyordum bir dere kenarından.
Sararmış yosunlarla sürükleniyordu su.
Kıyılarda çürüyen yaprakların kokusu
Ölen bir sonbaharın na'şından yükselmişti,
Bir koku ki açılan bir mezardan gelmişti..
Bu ölü yaprakların karşısında titredim,
Çürüyen baharların son kemikleri dedim.

Bir su ki gider mutlak işte serviliklere..
Artık ilerliyordum, başım eğilmiş yere;
Ağır, ağır arkamdan geldi ayak sesleri,
Bir ak saçlı ihtiyar gördüm dönünce geri.
O yüzüme bakmadan yürüdü suya doğru,
Dikkatle gözetledim ne yapacak diye bu.
Kıyılarda çürüyen yapraklara eğildi,
Hepsini birer birer alıp eliyle sildi,
Hepsini kucaklayıp koynunda sıktı.. Sonra,
Teker teker fırlattı sürüklenen sulara...
Şimdi arkalarından ağlıyarak bakıyor
Suları gölgelendi, dere yorgun akıyor...
Bir sonbahar gecesi matemiyle alçaldı,
Artık orda ihtiyar bir yığın gölge kaldı. (33)

22.

Ümid **dergisinin 12 inci sayısında, «Evim» şiirinin 3 üncü parçasını yine «Nâzım Hikmete» armağanlamıştır. (s, 5)**

Ayın Aksindeki Gözler, **ayni sayının 10 uncu sayfasındadır :**

AYIN AKSİNDEKİ GÖZLER

Bir Bebek İçin

Bu gece beyazlaşmış, ayın altında yine,
Deniz durgun uzuyor göz alabildiğine...

Uykuda kâinatın rüya gören bir demi
Sislerde hayaletler sulardan yükseliyor.
Kalbden sayıklıyarak ummandaki elemi,
Deniz loş gölgelerle bana doğru geliyor!.

Şimdi yorgun alnımda hafif serinliği var
Suları yavaş yavaş kımıldatan rüzgârın.
Başımın üstünde: Ay, tektük sönük yıldızlar,
Önümde: Beyazlaşan gölgesi kayaların...

Sonra, kırık bir ayna, gökteki ay yerine
Parlıyan parçalarla sularda sallanıyor,
Bu beyaz kırıkların bakarsa içlerine
İnsan kendi aksimi göreceğim sanıyor.

Eğildim görmek için korkudan koptu ödüm,
Birleşti yavaş yavaş o parlıyan parçalar.
Kendi aksimi değil, iki siyah göz gördüm:
Şimdi ne yana baksam o sevgili gözler var...

23.

Ümid dergisinin 14 üncü sayısında (25 Teşrinievvel 336) yayınlanan «Merak» dört parçadan meydana gelmiş bir manzum hikâyedir. Şair, dergide, 14 üncü sayfanın üç sütununu yani tümünü kaplıyan bu fantezi hikâyeyi babasına armağanlıyor.

M E R A K

(Fantezi Köy Hikâyesi)

Çok sevdiğim babacığıma :

— 1 —

Köylü diyordu ki geçti üç salı
Bu kız köyümüze ayak basalı;

Sıkıntı veriyor burada yeri;
Köye ilk geldiği salıdanberi
Çıkmadı en ufak bir işi bile,
Yüzünü görmedi bir kişi bile,
Hatta tanımıyor kadınlarımız,
Köye merak oldu doğrusu bu kız!
Yaşıyor bizlerden büsbütün ayrı
Ne şerri dokunur ne de bir hayrı,
Bizden yüksek görüp kendi yerini
Bozmasaydı köyün âdetlerini!
Gücümüze giden budur diyordu,
Sonra birer birer nakledivordu:
Günü saran çitin dışarısında,
Dağa giden yolun tam yarısında
Yağan yağmurlarla damı kararmış,
Duvarları çökük bir evi varmış,
Bu yer benziyormuş âdeta ine,
Kadınları gitmiş safa geldine,
Kapısını birçok defa çalmışlar,
Ne kapı açan var, ne bir cevap var!..
Senelerce evvel, yine bu köyle
Kurulan eski bir âdete böyle
Riayet etmiyen kim olabilir ?
Böyle saygısızlık gimin haddidir?.
Bu sır günden güne derinleşmede;
Her akşam toplanıp kızlar çeşmede:
«Dertli bir Sultandır bu» diyorlarmış
Evinin önüne gidiyorlarmış.
Çıkmadan dağların sert rüzgârına,
İnmeden güneşli tarlalarına,
Her sabah o yoldan geçen gençlerin
Mânâlı gözleri daha çok derin.

Kiminde boncuklar kiminde çiçek
Hepsi de diyor ki: Beni sevecek!
Kahvede yine bu dedikodu var,
Ev ev dolaşarak kocakarılar
Diyorlar ki: Bu kız kahbe bir kadın,
Bu hâli mutlaka kem bir maksadın!..
Kötü söz söylerken herkes bu hâle,
Eminim bütün köy girdi vebâle.
Fakat taassubun omuzunda merak
Kar topu gibi yuvarlanarak
Saatler geçtikçe bir çığ oluyor,
Evi susuz bir hayvan gibi soluyor

— 2 —

Nihayet kahvede karar verdiler,
Bu kız kapısını açmazsa eğer
Çeşmeye gelince yine bu gece
Zorla açılacak yüzünden peçe!
Bu karara imam itiraz etti,
Köylüler ilk önce biraz naz etti
Sonra yemin edip hepsi Allaha,
Dediler: Gidilsin bir kere daha
Kapıyı açmazsa bu sefer de, biz
O kıza haddini bildireceğiz!..

— 3 —

Kadınlar kapıyı yine çaldılar,
Fakat yine aksi cevap aldılar!
Köyü baştan başa sarstı bu haber,
Coşan halkla doldu her sokak, her yer,
Hepsinin bir kalbe toplanıp kalbi
Dalgalarla akan bir nehir gibi
Homurdanaraktan çıktılar yola,
Bazı sağa taşıp bazan da sola
Nihayet o eve gelip durdular,
Kapıyı bir kere daha vurdular,
Fakat bir netice çıkmadı bundan,
Belki bayılmıştı kız korkusundan!..
Şimdi camları bir bir kırıyorlar,
Hep emrediyorlar, haykırıyorlar
«Ya evi yakarız! Ya evinden çık!..»
Bu çoşan kitlenin önünde artık
İmamın sözleri kâr etmiyordu,
Herkes: Yakılmalı evi! diyordu,
Şimdi son noktaya gelmişti merak,
Fakat içlerinden kimse çıkarak
Bu belâlı işi başedemedi
Hepsi gece gelsin görelim dedi!

— 4 —

Zavallı üç gece çıkmadı suya,
Dallarken zulmette dağlar uykuya
Köylüler yolunu hep beklediler,
Yarın gece mutlak çıkar dediler.
Bu işte heyecan duyuyorum ben,
Nihayet dördüncü gün bilmeden
Merakın önünde boynumu eğdim,
Ben de köylülerin içlerindeydim..
Hissimiz mantığın çok haricinde,
Göğüslerimizden bir an içinde
Fırlıyacak gibi çarpan kalbimiz
Karanlık yolları bekliyorduk biz!
Yüksek çınarların altına yattık,
Hep birbirimizi gülüp aldattık,
İşte bak karşıdan geliyor diye!
Kimimiz: Bir öküz olsun hediye,
Şunu ilk görene benden! diyordu
Canı sıkılanlar hep gidiyordu.
Nihayet kalmıştık on, on beş kişi.
Sonuna erdirmek için bu işi
Dedikodusunu yaparken kızın
Bilmem nasıl oldu, sustuk ansızın,
Ne bir söz söyliyen ne de bir gülen,
Baktım uzaklarda ufka gömülen
Dağların ardında ateş yanıyor,
Gökler ağır, ağır aydınlanıyor,

Yola çınarların düştü gölgesi,
Yorgun köpeklerin ürüyen sesi
Akisler inletti boş sokaklarda,
Damlar aydınlattı loş sokaklarda,
Dağların ardından ateş yükseldi,
Parlıyan bir kavis boşluğu deldi,
Ay doğuyor dedi, yanımdan biri.
Elimle eşerek yattığım yeri
Artık vakit geçti, gelmez ki dedim !
Bu gece boş yere ben de bekledim.
Ayın doğduğunu haber veren ses
Dedi ki: Sus artık lâkırdıyı kes !
Bak yolun ucunda bir karaltı var,
Baktım bembeyazdı uzayan yollar,
Uzakta bir gölge, bu oydu mutlak;
Bazan ilerleyip bazan durarak
Büyüdü şeklaldı geçti önümden,
Bir anda düşünüp anladım ki ben
Nihayet çıkmıştı kalınca susuz,
Uzun gecelerden sanki uykusuz,
Her adım attıkça bir sallanır, (34)
Bu gece yolları emin sanıyor.
Şimdi titriyorken heyecanımdan
Dur! diye haykırdı biri yanımdan,
Bir anda fırlayıp tarlayı aştım,
Ben de köylülerle kıza yaklaştım;
Öyle vahşiydik ki, zavallı yıldı!
Birden bir hamleyle peçe açıldı!
Yan gözle şöyle bir yüzüne baktım,
Kendimi sıkmasam ağlıyacaktım
Yarabbî ne çirkin bir kadındı bu!
Yarabbî ne çirkin kadındı bu!

24.

ŞEHVET

— Ormanda yanan kız —

Dallardan süzülüp batarken güneş,
Ormanda kayboldu şehvetin kızı..

Bir kucak çalıdan yaktı bir ateş,
Elleri kırmızı, yüzü kırmızı..

Birden tâ omuzunda parladı alev,
Boynundan çift örgü düşüp sallandı.
Kapladı ruhunu ateşte bir dev,
Sokuldu... Sokuldu... Sokuldu yandı... (35)

25.

BİR PRENSES İÇİN MEKTUP

Karanlık yollarda karanlık esen
Bir rüzgârım ki ben menbaı çamur,
O yeşil gözlerle öyle bakma sen,
Başka bir gönülde git, tahtını kur

Gözlerinde yanan o alevi sil,
Atılırım aşkı görsem her kimde.
Ben İblisim, kadın yanmaktan değil,
Yakmaktan zevk duydum cehennemimde! (35)

26.

Alemdar Nüsha-i Edebiyesi'nin 6 **Teşrinisani 336 (Kasım 1920) tarihli sayısında, üç şairden üç nümune veriliyordu. «Musahebe» sütununda Yusuf Ziya'nın «Milli Edebiyat» başlıklı yazısı çıkmış; ve, bu yazıda Nâzım Hikmet'ten bahsedilmişti.**

Gazete, «Ocak Başı» piyesinden bir parça sunuyordu: «Musahebe'mizde mevzu-u bahs olan Nâzım Hikmet beyin «Ocak Başı» isimli bir perdelik piyesinden. Üçüncü sayfanın 2 ve 3 üncü sütunlarından aktarıyoruz:

İkinci İhtiyar

Öyleyse gel şöyle karşıma otur
— Bir müddet sükût —
Şimdi seviyorum ocak başını,
Bizlerin bu en son arkadaşını!

Birinci İhtiyar

Ne?. Dedin?

İkinci İhtiyar

Evet hep ihtiyarlar
Bu küllü ateşte teselli arar;
Emin ol yegâne dostumuz odur!

Birinci İhtiyar

Böyle bir düşünce beni korkutur!

İkinci İhtiyar

Sonra, ocak başı ne hoştur bilsen,
Şöyle bir koltuğa gömülüp te sen
Kızaran küllerde rüya gördün mü?...

Birinci İhtiyar

Hayır ben doğrusu.. Şey..

İkinci İhtiyar

Ya!.. Gördün mü!
Ne diyordum evet öyleyse dinle:
Başbaşa kalınca kendi kendimle
Koltuğu çekersin ocağa karşı,
Kışın da gül açan bu bağa karşı!
Solgun avuçların kırmızılar taşır,
Bırak, uğuldasın damda rüzgârı,
Sen dinlerken ince çıtırtıları
Eğilip dalarsın külde korlara,
Kapanır içinde her gizli yara.
Kalbine bir ılık baygınlık dolar,

Gitgide...
«Birden susar, birinci ihtiyara bakar»
Fakat sen dinlemiyorsun!..
Birinci İhtiyar
«Dalgın»
Hayır dinliyorum ha! Ne diyorsun?..
İkinci İhtiyar
Anladım boş yere söylemişim ben!
Yalnız bir köşede hayatı geçen
Her ihtiyar bilir bu hali mutlak!
Birinci İhtiyar
Çok yanlış düşündün bu sefer de bak.
İkinci İhtiyar
O da niçin ?
Birinci İhtiyar
Çünkü.. Yalnız değilim!
İkinci İhtiyar
Arkadaşın olan bu bahtiyar kim?..
Birinci İhtiyar «Mağrur ve mes'ut»
Kızım!..
İkinci İhtiyar
Ne kızın mı? Nasıl şey?. Nerde?.
On yıl gençleşse de şimdi bu yerde
Yine memnun olmaz gönlüm bu kadar..
Birinci İhtiyar
Evet sırma saçlı bir çocuğum var,
Kırlara çıkmıştı nerdeyse gelir,
Gelir boş kalbimde ses yükselir!. (36)
İkinci İhtiyar
Güzel mi? İsmi ne?.. Haydi cevap ver,
Sen böyle daima susarsan eğer
Ben şimdi meraktan çatlıyacağım!
Birinci İhtiyar «Müstehzi»
Bir odun atıver söndü ocağım..

İkinci İhtiyar

Hain!..

«Kapı tarafından ayak sesleri gelir»

Birinci İhtiyar

Dur: Üzülme geliyor işte!

İkinci İhtiyar

Öldüren bir şey var bu bekleyişte!

«Kapı tarafından kahkahalar işitilir sonra taze bir genç kız sesi»

Kızın Sesi

Baba!.. Açılmıyor bir türlü kapı,
Çiçekler düşecek ne aksilik bu!..

27.

İKİ DERT

— Yusuf Ziya'ya —

Gönülden inledi, içten inledi,
Ben anlatayım da bir dinle dedi,
Sonra sen istersen bu hâlime gül:
«Evde üç kişiyiz, üç dertli gönül;
«Hepimiz elemle uğraşıyoruz,
«Kör dolaşıyoruz, kör yaşıyoruz.

«Bir gün anlamadık birbirimizi,
«Sade bir damla kan bağlıyor bizi,
«Annem düşünceli, daima küskün,
«Yok ömrümde onu şen gördüğüm gün;
«Kardeşim neş'esiz, durgun bir çocuk,
«Hep gözleri yaşlı, hep benzi uçuk,
«Ben vakitten evveli ihtiyarlıyan,
«Sevgisiz, emelsiz, günleri sayan,
«Mâziye ağlıyan betbaht, bir deli,
«Her gün biraz daha gönlüm kederli,
«Onların içinde ben de sessizim;
«Düşün ki: Ne hazin oluyor bizim
«Aynı dam altında toplanışımız,
«Mâziyi hasretle her anışımız.
«İsli bir lambanın kör ışığında
«Koynuna gölgeler gömülen oda
«Dinlerken soluyan nefesimizi,
«Başka, başka hisle ayırır bizi:
«Annem gençliğini içten yâd eder,
«O eski günlerim ne günlermiş der,
«Tam sekiz yıl evvel can veren babam,
«Gözümün önüne gelir her akşam!

«Kardeşim: Kafesten geceye dalar,
«Kim bilir onun da ne elemi var?
«Ben, beni terk eden, beni aldatan,
«Bir sonu gelmiyen kâbusa atan
«Kadının yaşarım hâtırasını;
«Gönlüm tutuyorken hâlâ yasını
«Maziyle uğraşan vuran dövüşen
«Gururum kırılır lâmbadan düşen
«Işıkta görürüm onun yüzünü,
«Yeniden yaşarım her eski günü!
«Boynuma dolanır sanki kolları,
«Uzun kirpiklerle o anda yarı
«Kapanan gözleri: Seviyorum der!...
«Arzuyla tutuşup kalbimda bir yer:
«Söyle beni neden bıraktın? Derim,
«İçimden kahrolur ölmek isterim!.
«Bir azap akarken heyecanıma
«Uzanan kollarım düşer yanıma;
«Önümden kaybolur o yavaş yavaş!.
«Gönlüme dökülür iki damla yaş..

«Bu böyle giderse öleceğim ben!.
«Emin ol kardeşim o yanımdayken
«Ne böyle elemli ne de bîkestim!..»
«Artık ağlıyordu, sözünü kestim,
Dedim ki: Üzülme derdim senden çok,
Benim annem de yok, sevgilim de yok!. (37)

28.

Alemdar'ın «Nüsha-i Edebiye»lerinde, Tanburi Cemil hakkında, Tanınmış musiki üstatlarından Ali Rıfat iki makale yayınlamıştı. (38) Bundan bir süre sonra da, bu gazetenin 21 teşrinisani 1920 tarihli sayısında, Refi Cevad'ın (Ulunay), «Tanburi Cemil Konseri» başlıklı bir yazısı çıktı (39) Gazetenin üçüncü sayfasına yerleştirilen bu yazının sonunda, Nâzım Hikmet'in baba dostu Refi Cevad'ın bir hâmişi var ki, konumuzu ilgilendirdiği için, kaydetmeden geçemeyiz:

«Refik-i şekikım Hikmet Nâzım Beyin mahdumu Nâzım Hikmet'in Cemil merhum için inşad eyledikleri şiirden dolayı kendisini tebrik ederim. Bu güzel şiirleri aynen koyuyorum.»

«Cemil Ölürken» başlığını taşıyan ve ünlü müzisyenin oğluna armağanlanan bu şiir, üçüncü sayfada, beşinci sütunun ortasında ve «hâmiş»in yanında yer alıyor:

CEMİL ÖLÜRKEN

— Mesut Cemil'e —

Elâ gözleri dalgın, geniş alnı şararmış,
Bir sanatkâr hastadır, Cemil hasta yatıyor.
Odayı bir matemin görünmez rengi sarmış,
Başında duranların kalbi yorgun atıyor.

İnce parmaklarını ıslattı göz yaşları.
Odanın sükûnunda hıçkırıklar inledi.
Hastanın yavaş, yavaş çatılarak kaşları,
Sanki derinden gelen bir sadayı dinledi.

Mukaddes elemini andı bir kere daha;
Uzak serviliklere çevirerek yüzünü.
Ah! Ey gafil fanîler iman edin Allaha!
Bir ilâhi ruhun da geldi işte son günü...

Çok kudretli oluyor bir dehanın gururu.
Ecel! Onun yanma sen de el bağlayıp gir!.
Nefesinle titreyen fanîlerden değil bu,
Ölmiyen bir sanatkâr ölüm döşeğindedir.

Gökler geri alıyor yeryüzünden sesini.
Şimdi geniş alnında ebedin gölgesi var!
Başında ağlıyanlar sonuncu bestesini,
Ağır, ağır kapanan gözlerinden duydular!..

29.

«Mevlânâ» şiiri, ilk olarak, Yedinci Kitap'ta **basıldı. (S. 3, Aralık 1920) (40) Umumiyetle yaptığımız gibi, noktalama işaretlerine müdahale etmeden, istinsah ediyoruz:**

MEVLÂNÂ

Sararken alnımı yokluğun tâcı
Gönülden silindi neş'eyle acı
Kalbe muhabbette buldum ilâcı
Ben de mürîdinim işte Mevlânâ

Ebede set çeken zulmeti deldim
Aşkı içten duydum Arşa yükseldim
Kalbden temizlendim huzura geldim
Ben de mürîdinin işte Mevlânâ

Babayef edisyonunda (41) ve onun tıpkısı olan Ankara baskısında noktalama şekli şöyledir :

MEVLÂNÂ

Saraken alnını yokluğun tacı,
Gönülden silindi neşeyle acı.
Kalbe muhabbette buldum ilâcı,
Ben de mürîdinim işte, Mevlânâ.

Ebede set çeken zulmeti deldim,
Aşkı içten duydum, arşa yükseldim,
Kalbten temizlendim, huzura geldim,
Ben de mürîdinim işte, Mevlânâ. (42)

Ekber Babayef'in edisyonunda «MEVLÂNÂ» imlâsı uygun görülmüştür. Vâlâ Nurettin'de variyant var :

Ebede set çeken perdeyi deldim
Aşkı içten duydum, arşa yükseldim,
İşte huzurunda secdeye geldim
Ben de müridinim işte Mevlânâ (43)

30.

Vereceğimiz şiiri, 1336 Kânunuevvelinde yayınlanan Yedinci Kitap'tan **istinsah ettik. «Yaralı Hayalet» 1920 yılının ekim ayında yazılmıştır: Teşrinievvel 1336. Babayef ve Ankara baskılarına göre, şiirin yazılış ve hatta basılış tarihi 1917 olmak gerekiyor. Şiirleri hangi kaynaktan aldıklarını, hiç bir yerde, söylemedikleri için,** hatta **demek zorunda kaldık.**

Şiiri, aynen, kopya edelim :

YARALI HAYALET

— Karaosmanoğullarından Cevat ve Fevzi'ye —

Bir gece bir odada dört arkadaş toplandık;
Bir uzak rüya olan geçmiş günleri andık.
Gözlerimiz yaşlıydı, gönüllerimiz mahzun,
Hepimiz memleketten konuştuk uzun uzun.
Dördümüzden ikisi Aydın uşaklardan, (44)
Efelerin kanıydı damarlarındaki kan;
Onlardı en ziyade ağlıyan için için...
Bu hali nihayete erdirebilmek için
Bir sedefli tanbura vererek küçüğüne (45)
Dedim ki: «Kımıldanın. Bu küskün hâliniz ne?
Bir çal da dinliyelim, haydi, «Sarı Zeybeğ»i;
Canlansın gözümüzde yalçın dağların beyi...»
Çaldı, tanburasından tarihin sesi geldi,
Dağlara yaslanarak sanki Zeybek yükseldi.
Çaldı, her nağmesinde haykıran şanını,
Şu dağlarda bir olan Zeybeğin destanını.
Kardeşi adım adım oynuyordu ortada;
Gölgeler kırılıyor, sarsılıyordu oda,
Diz çökerek vurdukça sağa sola dizini.
Başına çıkan kanı kızartmıştı benzini;
Parlıyan bakışları ilâhileşiyordu...

Her sarsıntı gönlümde bir külü eşiyordu!
Gözüm yavaş yavaş dumanlandı, karardı,
Sandım ki odamızı bir mavi duman sardı.
Gitgide koyulaştı bu mavi, renksiz duman,
Gitgide hayal oldu orta yerde oynıyan.
Sonra, birden, o hayal parçaladı bu sisi
Artık şimdi oynıyan değildi deminkisi.
Daldım karanlığına en derin hayretlerin;
Her adımı beynimde uğuldıyan bu erin
Endamı ince uzun, omuzları enliydi,
Sarı burma bıyıklı, sırma mor cepkenliydi.
Kaç kereler görmüştüm bu yüzü rüyada ben!
Yer gök yarılır gibi haykırıyor oynarken,
Gönülden âşinayım erliğine bu sesin.
Sen misin, Sarı Zeybek? Sarı Zeybek, sen misin?
Zeybek, sendeliyorsun! O ne? Soluyor benzin!
Yere, eskisi gibi, hızlı vurmuyor dizin..
Gözlerin kapanıyor Sana ne oldu, aman?
O ne? Mor cepkeninden neden akıyor al kan? (46)
Bir kâfirin imansız kurşununa yandın mı ?
Ah ey Sarı Zeybeğim, sen de yaralandın mı?

— **Teşrinievvel, 1336** —

Notlarda gösterdiğimiz bazı kelime değişikliklerinden başka, noktalama, işaretleri son derece farklı olduğu için, şiiri, Babayef'in sunduğu biçimde vermeği de gerekli bulduk :

Bir gece bir odada dört arkadaş toplandık
Bir uzak rüya olan geçmiş günleri andık.
Gözlerimiz yaşlıydı, gönüllerimiz mahzun.
Hepimiz memleketten konuştuk uzun uzun.

Dördümüzden ikisi Aydın uşaklarından,
Efelerin kanıydı damarlarındaki kan.
Onlardı en ziyade ağlıyan için için.
Bu hâli nihayete erdirebilmek için,
Bir sedefli tambura vererek küçüğüne,
Dedim ki «Kımıldanın. Bu küskün hâliniz ne?
Bir çalda dinliyelim, haydi, Sarı Zeybeği;
Canlansın gözümüzde yalçın dağların beyi. »
Çaldı, tamburasından tarihin sesi geldi,
Dağlara yaslanarak, Sarı Zeybek yükseldi.
Çaldı, her nağmesinde haykırarak şanını,
Şu dağlarda bir olan Zeybeğin destanını.
Kardeşi adım adım oynuyordu ortada.
Gölgeler kırılıyor, sarsılıyordu oda,
Diz çökerek vurdukça sağa sola dizini.
Başına çıkan kanı kızartmıştı benzini.
Parlıyan bakışları ilâhileşiyordu,
Her sarsıntı gönlümde bir külü eşiyordu.
Gözlerim yavaş yavaş dumanlandı, karardı.
Sandım ki odamızı bir mavi duman sardı.
Gitgide koyulaştı bu mavi, renksiz duman,
Gitgide hayal oldu orta yerde oynıyan.
Sonra birden o hayal parçaladı bu sisi.
Artık şimdi oynıyan değildi deminkisi.
Daldım karanlığına en derin hayretlerin,
Her adımı beynimde uğuldıyan bu erin
Endamı ince uzun, omuzları enliydi,
Sarı burma bıyıklı, sırma mor cepkenliydi.

Kaç kereler görmüştüm bu yüzü rüyada ben,
Yer gök yarılır gibi haykırıyor oynarken.
Gönülden aşinayım erliğine bu sesin.
Sen misin Sarı Zeybek? Sarı Zeybek sen misin?
Zeybek sendeliyorsun? o ne, soluyor benzin?
Yere eskisi gibi, hızlı vurmuyor dizin,
Gözlerin kapanıyor Sana ne oldu, aman?
O ne? Mor cepkeninden niye akıyor al kan ?
Bir kâfirin imansız kurşununa yandın mı ?
Ah, ey Sarı Zeybeğim, sen de yaralandın mı ?

31.

«Yolcu, Yolun Şark'sa» Kânunuevvel 1336 da basılan Yedinci Kitap'ta yayınlanmıştır. Babayef ve Ankara baskılarında, şiirin altında 1917 tarihi var. Bu taktirde, şairin bu şiiri on beş yaşında yazmış olması gerekir ki, bu varit değildir. Zira, şiirin altında, gayet sarih olarak, 1336 tarihi vardır. Demek ki, 1920 de yazılmıştır. 1920 de yazılmış ve aynı yılın aralık ayında basılmış.

YOLCU YOLUN ŞARK'SA

Yolcu, yolun Şarksa, ansızın çöken
Her taşı mukaddes harabeyi sor.
Orada son damla kanını döken
Yaralı yiğitler döğüş ediyor.

Yolcu, yolun, Şarksa bahçelerinde
Güllerin üstüne silâh çatılan,
Baharı kan olan illere in de
O yeri özliyen gönülleri an.

Yolcu, yolun, Şarka uğrarsa yarın,
Elinde zaferden kopan çiçekle,
Göklere dayanan karlı dağların
Ardından yükselen güneşi bekle. (47)

32.

GÖLGESİ

Suat Derviş'e

Ağlasa da gizliyor gözlerinin yaşını;
Bir kere eğemedim bu kadının başını.
Kaç kere sürükledi gururumu ölüme
Fırtınalar yaratan benim coşkun gönlüme.
Cevapları o kadar heyecansız ki onun,
Kaç kere iman ettim, hiçliğine ruhunun.

Kaç kere hissettim ki, yine bu gece gibi,
Güzelliğin önünde, dolup, çarpmadı kalbi. (48)
Ne mehtabın aksine yelken açan bir sandal,
Ne de ayaklarında kırılan ince bir dal
Onun taştan kalbini sevdaya koşturmuyor.
Bir çiçeğin önünde bir dakika durmuyor

Dönüyoruz yine biz bir uzun gezintiden
Gönlümün elemini döküyorken ona ben,
O bana kendisini, gülerek, naklediyor
«Bilseniz mavi boncuk nasıl yaraştı» — diyor.
Ya bu kadın delidir, yahut ben çıldırmışım,
Ben ki, birçok kereler kırılmışım, kırmışım
Ömrümde duymamıştım böyle derin bir acı;
Birden onun yüzüne haykırmak ihtiyacı
Alev, alev tutuştu yangın gibi,
Bir dakika kendimin olamadım sahibi
Hiç olmazsa hıncımı böyle alırım dedim,
Yola mağrur uzanan gölgesini çiğnedim.

33.

Ümid mecmuasının 15 inci sayısında Nâzım Hikmet'in Vâlâ ile müşterek, bir şiiri yayınlanmıştı. Derginin tarihi 16 kânunuevvel 336 dır. Dokuzuncu sayfada basılan şiirin başlığı da: «Çocuklarımıza Masal».

Ayni şiirin, bir süre sonra, Ankarada yayınlanan «Anadoluda Yeni Gün» gazetesinde çıktığını görüyoruz. Bu sefer, başlık değişmiş, «Çanakkale Masalı» olmuştur. Esasen, şiir de Çanakkale savaşları için yazılmıştır. Variyantlar önemli olduğu için, her ikisini de, istinsah edeceğiz.

İlkin, Ümid'dekini verelim. «Çocuklarımıza Masal», Necdet Rüştü ve Emin Receb'in şiirleri arasında ve sayfanın orta sütununda yer almıştı :

ÇOCUKLARIMIZA MASAL

Hilâl şunu nakleder her göğe çıkışında
Bundan yıllarca evvel bu beldenin dışında
Üç denizi seyreden bir eski kal'a vardı.
Bu kal'anın içinde bir evliya yatardı.
Yalçın duvarlarını aydınlatırken gurub
Uzaktan bakılınca, bu kal'a bağdaş kurup
Tepelere oturan bir devi andırırdı.
En cesur yüreklerde korku uyandırırdı.
Nur inerken semâdan karanlık mazgallara
Yeşil sarıklı bir pîr bürünerek allara
Göğsünde bir ay-yıldız her gece zikrederdi;
«Burası mukaddestir; kimse giremez!» derdi
Velinin kudretine inanmıyan beş çapkın
Bu kal'aya ettiler kölelerile akın.
Sanki bir an içinde çalkandı bir deniz
İçten gelen bir dua dolaştı dehliz, dehliz
«Göster bu kâfirlere kudretini Yarabbî!»
Birdenbire yıkıldı kal'a dağ göçer gibi;
Beş çapkın kölesiyle taşlar altında kaldı.
Karanlıklar boşlukta sallanarak alçaldı
O gece evliyanın ruhu uçtu Allaha.
Kimse bu hür kal'aya yaklaşmasın bir daha.

Nâzım Hikmet — Vâlâ Nureddin

Şimdi de, «Çanakkale Masalı»nı sunalım :

ÇANAKKALE MASALI

Hilâl şunu nakleder her göğe çıkışında
Bundan yıllarca evvel İstanbul'un dışında
Üç denizi seyreden bir eski kal'a vardı;
İçinde pek mübarek bir evliya yatardı.

Yalçın duvarlarını aydınlatırken gurub
Uzaktan bakılınca bu kal'a bağdaş kurup
Tepelere oturan bir devi andırırdı.
En cesur yüreklerde korku uyandırırdı.
Nur inerken semâdan karanlık mazgallara
Yeşil sarıklı bir pîr, bürünerek allara,
Göğsünde bir ay yıldız her gece zikr ederdi.
«Burası mukaddestir, kimse giremez!» derdi
Velînin kudretine inanmıyan dört çapkın
Bu kal'aya ettiler kölelerile akın
Sanki bir an içinde çalkalandı bir deniz;
İçten gelen bir dua dolaştı dehliz dehliz;
«Göster bu kâfirlere kudretini Yarabbî!»
Birdenbire yıkıldı kal'a dağ göçer gibi;
Dört çapkın kölelerle taşlar altında kaldı.
Karanlıklar boşlukta sallanarak alçaldı.
O gece evliyânın ruhu uçtu Allaha!.
Hiç kimse yaklaşmadı bu kal'aya bir daha...

Vâlâ Nureddin — Nâzım Hikmet

«Çanakkale Masalı», Yunus Nadi'nin gazetesinde, birinci sayfanın son sütununda ve altta yer almıştı. Gazetenin tarihi 18 mart 1337 - 1920 dir (No: 180 - 559). (49)

Gazete, birinci sayfasında, şu manşeti atmıştı:

«BU GÜN, ÇANAKKALE TARİH-İ HARBİNDE ŞEREFLE YER TUTAN 5 - 18 MARTIN DEVR-İ SENEVİSİDİR, ORADAKİ ŞEHİTLERİMİZİ YÂD EDELİM.

İTİLÂF DEVLETLERİ, BİZ HARBE GİRDİKTEN SONRA EN EVVEL BÜYÜK DRETNOTLARİLE ÇANAKKALEYİ GEÇMEK İSTEDİLER VE İLK TÜRK DARBESİNE UĞRAYARAK KAÇMIŞLARDI..»

Mustafa Kemal Paşa'nın at üstünde resmi: «Anafartalar harbinin kahraman timsali ve Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri.»

Cevat Paşa'nın resmi: «Beş - On sekiz Mart zaferinin şanlı kumandanlarından elyevm Maltada mevkuf Cevat Paşa Hazretleri.»

Sabanının başında bir köylü resmi: «Çanakkale kahramanı köyüne döndükten sonra bulunduğu harpleri tahlil ederken».

«Çanakkalede Türk mukavemet-i kahramanânesini gösterir temsilî resim.»

Harita: «Cihan Harbinde dillere destan olan ve tarihimize büyük bir şeref bayrağı açan Çanakkale ve civarı».

Birinci sütunda, altta, Necmettin Sahir'in «Geçilmez» başlıklı şiiri ve, son sütunda, altta, yukarda sunduğumuz «Çanakkale Masalı».

Ayni şiirin iki ayrı basılışı karşılaştırılırsa, önemli variyantları tesbit işi çok kolaylaşır: İkinci mısrada, «bu beldenin» yerine «İstanbul'un» demişler. Dördüncü mısrada, «Bu kalanın içinde» kaldırılmış; yerine «İçinde pek mübarek» yerleştirilmiş. On üçüncü mısradaki «beş çapkın» «dört»e indiriliyor. On beşinci mısrada, vezin eksikliği giderilerek, yanlışm düzeltilmesi sağlanmış. On dokuzuncu mısrada, «Beş çapkın kölesile» parçası «dört çapkın kölelerle» oluyor. Ve, nihayet, yirmi ikinci ve sonuncu mısra

Kimse bu hür kal'aya yaklaşmasın bir daha

şeklinde iken,

Hiç kimse yaklaşmadı bu kal'aya bir daha

biçimine bürünüyor.

34.

Bostan Dolabı **ünvanlı şiirin başlığı, Vâlâ'nın hafızasında «Değirmen Beygiri» biçiminde iz bırakmış:**

«Eserin adı - diyor - ya «Değirmen Beygiri» ya da o anlamdadır. İnsan kaderindeki değişmezliği tasvir ediyor.» (50)

Nâzım'ın bu şiiri 27 aralık 1920 de yazılmıştır.

BOSTAN DOLABI

Halil Nihad'a

Yaz akşamı, bağlarda bekliyorken rüzgârı,
Hüzün verir gönlüme şu bostan dolapları

Dökülen sularında günün rengi sönerken,
Boğuk gıcırtılarla o zayıf at dönerken

Her adım atışında bir inilti yükselir;
Bu yalvaran feryadın uzaktan aksi gelir.

Beyazlanmış yelesi sürünürken rüzgârda,
Bağlanmış gözleriyle sonsuz karanlıklarda

İnleyip, inleterek döner zavallı döner
Geçtiği ayni yoldur, yorulduğu ayni yer.

İşte biz de böyleyiz: Gözlerimiz bağlıdır,
Gönlümüze yalvarır, gönlümüz dualıdır,

İnleyip inleterek senelerce döneriz,
Ayni yerde başlarız, ayni yerde söneriz.

Deriz ki ilerledik, ayni yoldur geçilen,
Bu ebedî zulmette bir saraydır seçilen. (51)

Nihayet bir gün gelir açılır gözlerimiz,
Kurtuluruz dönmekten son sözü söyleyip biz.

35.

Genç şair, çöken Osmanlı İmparatorluğunun enkazı altında, yurtsever şiirler yazıyor; ve, Fatihin saltanat devrini canlandırmağa çalışıyor.

MARMARADA BİR GURUB

Halil Vedad'a:

Güneş göçtü bir milkin yıkılan tahtı gibi.
Ufuklar kararıyor yurdumun bahtı gibi.

Sahilde üç kişiyiz: Ben, bir genç, bir ihtiyar.
Önümüzde uzayan köpüklü bir deniz var.
Bir deniz ki yol vermiş Hâkanımm atına,
Şahit olmuş Fatih'in koca saltanatına..

Fakat şimdi inleyip yükseltiyor sesini,
Yabancı gemilerin taşıyor gölgesini.
Yabancı gemilerin en eski kölemin de.
Bu hali görmiyeyim karanlıklar ininde!.

Yıldız dolu bir gece Marmaraya alçaldı.
Ben ah! Ey İzmir dedim. İhtiyar ufka daldı.
Delikanlı sarsarak bu ufka dalan pîri,
Dedi: Ne yana düşer bana göster İzmiri ?..

36.

Coşkun delikanlı, Fatihi yüceltip anmakta; Fethin dikkate değer bir tablosunu çizmekte; ve, İstanbul'a Müslüman Türkten başka kimsenin sahip çıkamıyacağını gür bir sesle cihana, haykırmaktadır. Sekiz Yüz elli Yedi **başlığını taşıyan biir, yakın arkadaşı Vâlâ Nureddin'e ithaf edilmişti ve Nâzım Hikmet imzası elyazısı ile basılmıştı. (52)**

SEKİZ YÜZ ELLİ YEDİ

Vâlâ'ya

İslâmın beklediği en şerefli gündür bu;
Rum Kostantaniyyesi oldu Türk İstanbulu!

Cihana karşı koyan bir ordunun sahibi,
Türkün genç Padişahı, bir gök yarılır gibi
Girdi «İğrikapı»dan kır atının üstünde;
Fethetti İstanbulu sekiz hafta üç günde!
O ne mutlu, mübarek bir kuluymuş Allahın.
«Belde-i Tayyibe»yi fetheden Padişahın
Hak yerine getirdi en büyük niyazını:
Kıldı Ayasofyada ikindi namazını.
İşte o gündenberi Türkün malı İstanbul,
Başkasının olursa yıkılmalı İstanbul

37.

İÇ ANADOLUYA BAKIŞ

İki arkadaş tuttuk dağlara giden yolu.
Öyle yükselmişiz ki sahilde İnebolu
İnce sokaklarıyla ufaldıkça ufaldı.
Minareler bir çizgi, camiler nokta kaldı
Evleri birbirine giren şehrin içinde,
Ufuklar genişledi önümüzde git gide;
Denizi kucaklıyan iki açık kol oldu.
Rüzgâr esti, denizin suları yol yol oldu.

Dökülmüştü yerlere yığınla kuru yaprak.
Yaprakların üstünden sendeleyip kayarak
Dağın son kayasının dibine varabildik.
Bu tepede bu kaya mağrur biş baş gibi dik!
Çıkıp onun üstünden bakabilirsek eğer, (53)
Çocukken masallarda dinlediğimiz bir yer,
Güzel İçanadolu görünecekti bize.
Onu nakşetmek için bir anda kalbimize
Son adımı atmadan gözümüzü kapadık

Gözümüzü açınca karşımızdaydı artık
Sisli vadilerile rüyalı Anadolu.
Görüyorduk uzaktan dereye inen yolu:
Sağ yanında bir çayır, solda çam ağaçları.
O kadar yakındı ki dağların yamaçları
Dereye düşen bahar bir daha çıkamamış
Bu ne güzel memleket: Yüksek dağlarında kış,
Yollarında sonbahar, deresinde ilkbahar,
Altın güneşinde de yazın sıcaklığı var.

İnebolu — Kânunusani 37

Vâlâ Nureddin — Nâzım Hikmet

İçanadoluya İlk Bakış **başlıklı yukarki şiir Ankarada basılan** Anadoluda Yeni Gün **gazetesinin 17 şubat 1920 tarihli ve 155 - 535 numaralı nüshasında yayınlanmıştı (S. 1, sütun 3)? Noktalama işaretleri de dahil olmak üzere, hiç bir değişiklik yapmadan, istinsah ettik.**

Şiirin ortak sahiplerinden biri olan Vâlâ Nureddin, 1965 te yayımladığı eserde, başlığı «İnebolu» olarak tesbit etmekte; ve, kendi payı hakkında bilgi vermektedir:

«...Hele şu mürur tezkeremiz elimize bir verile! Dalsak şu vatan özüne... Daprenatür şiirler yazmak hevesine düştük. Sağdaki yatırın türbesinin yanına gittik. Baş tarafı benim, orta tarafı melez, son tarafı Nâzım'ın olmak üzere şu şiiri, o tepede yazdık. İnebolu Gençler Mahfili'nin hatıra defterine de el yazımızla tescil ettik. Bu şiir sonradan okul kitaplarına alınmıştır:»

İNEBOLU

İki arkadaş tuttuk dağlara giden yolu.
Öyle yükselmişiz ki, sahilden İnebolu
İnce sokaklarıyla ufaldıkça ufaldı,
Minareler bir çizgi, camiler nokta kaldı
Evleri birbirine giren şehrin içinde.
Ufuklar, genişledi önümüzde gitgide;

Denizi kucaklayan iki açık kol oldu.
Rüzgâr esti, denizin suları yol yol oldu.
Serilmişti yerlere yığınla kuru yaprak.
Yaprakların üstünde sendeleyip kayarak,
Dağın son kayasının dibine varabildik.
Bu tepede bu kaya mağrur bir baş gibi dik!
Çıkıp onun üstünden bakabilirsek eğer
Çocukken masallarda dinlediğimiz bir yer
Güzel İç Anadolu görünecekti bize.
Bunu nakşetmek için bir anda beynimize
Son adımı atmadan gözümüzü kapadık.
Gözümüz açılınca karşımızdaydı artık
Sisli vadileriyle rüyalı Anadolu.
Görüyorduk uzaktan dereye inen yolu.
Sağ yanında bir çayır, solda çam ağaçları...
O kadar yakındı ki, dağların yamaçları
Dereye düşen bahar bir daha çıkamamış!
Bu ne güzel memleket! Yüksek dağlarında kış,
Deresinde ilkbahar, yollarında sonbahar
Altın güneşiyle de yazın sıcaklığı var.

Yirmi altı mısradan meydana gelen şiir, Babayef'in sunduğu edisyonda, son üç mısra tayyedilmek suretile, yirmi üç mısraa indirilmiştir. (S. 46) Şiirin altında, sadece 1920 tarihi var. Vâlâ ile ortak yazıldığına dair herhangi bir not ta düşülmemiş. Böylece, şiirin tümü Nâzım'a mal edilmiş oluyor. Şiiri, aynen, aktarmak suretile, mukayeseyi daha rahat yapabileceğiz :

İNEBOLU

İki arkadaş tuttuk dağlara giden yolu.
Öyle yükselmişiz ki, sahilden İnebolu
İnce sokaklarıyla ufaldıkça ufaldı.
Minareler bir çizgi, camiler nokta kaldı.
Evleri birbirine giren şehrin içinde.
Ufuklar, genişledi önümüzde gitgide;
Denizi kucaklayan iki açık kol oldu.
Rüzgâr esti denizin suları yol yol oldu.

Serilmişti yerlere yığınla kuru yaprak;
Yaprakların üstünde sendeleyip kayarak,
Dağın son kayasının dibine varabildik.
Bu tepede bu kaya mağrur bir baş gibi dik!
Çıkıp onun üstünden bakabilirsek eğer,
Çocukken masallarda dinlediğimiz bir yer,
Güzel İçanadolu görünecekti bize.
Bunu nakşetmek için bir anda kalbimize
Son adımı atmadan gözümüzü kapadık.
Gözümüz açılınca karşımızdaydı artık
Sisli vâdileriyle rüyalı Anadolu.
Görüyorduk uzaktan dereye inen yolu:
Sağ yanında bir çayır, solda çam ağaçları.
O kadar yakındı ki dağların yamaçları
Dereye düşen bahar bir daha çıkamamış.

Son olarak, 1968 Ankara baskısındaki şeklile de şiiri aktarıyoruz. (S. 29) Zira, aradaki farkları, en ince detaylarile, karşılaştırmak, ancak bu suretle mümkün olabilecektir. Bu son baskı da da, Vâlâ'nın adı geçmiyor. Aydınlatıcı mahiyette bir açıklama da eklenmiş değildir :

İNEBOLU

İki arkadaş tuttuk dağlara giden yolu.
Öyle yükselmişiz ki, sahilde İnebolu
İnce sokaklarıyla ufaldıkça ufaldı.
Minareler bir çizgi, camiler nokta kaldı.
Evleri birbirine giren şehrin içinde
Ufuklar genişledi önümüzde git gide;
Denizi kucaklıyan iki açık kol oldu.

Rüzgâr esti denizin suları yol yol oldu.
Serilmişti yollara yığınla kuru yaprak;
Yaprakların üstünde sendeleyip kayarak
Dağın son kayasının dibine varabildik.
Bu tepede bu kaya mağrur bir baş gibi dik!
Çıkıp onun üstünden bakabilirsek eğer,
Çocukken masallarda dinlediğimiz bir yer,
Güzel İçanadolu görünecekti bize.
Bunu nakşetmek için bir anda kalbimize
Son adımı atmadan gözümüzü kapadık.
Gözümüz açılınca karşımızdaydı artık.
Sisli vadileriyle rüyalı Anadolu.
Görüyorduk uzaktan dereye inen yolu:
Sağ yanında bir çayır, solda çam ağaçları
O kadar yakındı ki dağların yamaçları
Dereye düşen bahar bir daha çıkamamış
Bu ne güzel memleket! Yüksek dağlarında kış,
Deresinde ilkbahar, yollarında sonbahar
Altın güneşinde de yazın sıcaklığı var.

38.

YOL TÜRKÜSÜ

Alnımızda yanar gençliğin tacı,
Yorgunluğun anasını satarız.
Elimizde neşemizin kırbacı,
Ufukları önümüze katarız...

Göğsümüz kuvvetli, gönlümüz temiz,
Tükenmez yolları tüketiriz biz,
Ne saray, ne hamam, ne han isteriz,
Nerde gün batarsa orda yatarız.

Sabah burdaysak, akşam ordayız.
Günlerin peşinde bir hovardayız.
Bazı mısra gibi dudaklardayız.
Bazı «Kimsin» diye soran bulunmaz.

Hey anam hey! Yolcu yolunda gerek.
Bazı altımızda kuştüyü döşek,
Bazı örtünecek yorgan bulunmaz !

Variyant şöyle :

Bazı altımızda taş toprak döşek, (54).

Türkü halinde söylenirken, ikinci ve dördüncü mısralardan sonra «Hey!» haykırışı; dördüncü mısra «Hey!» le söylendikten sonra, üçüncü ve dördüncü mısralar tekrarlanacak ve bu tekrarlama «Hey!» siz bitecektir.

Birinci kuplenin birinci mısraının sonunda, Vâlâ'da ve Ankara baskısında, «,» yoktur. İkinci mısraın sonunda, Vâlâ'da «!» işareti. Üçüncü mısraın sonunda, Vâlâ'da «,» işareti yoktur. Dördüncü mısraın sonunda, Vâlâ'da «.» var.

İkinci kuplenin birinci mısraının sonunda noktalama işareti yok. İkinci mısrada (Ankara baskısı) yolları kelimesi düşmüştür. İkinci mısraın sonunda: Vâlâ'da «.» işareti; dördüncü mısraın sonunda «!» işareti ve, yine Vâlâ'da, dördüncü mısra «nerede» biçiminde dizilmiştir.

Babayef'te, üçüncü kuplenin ikinci mısraında «huvarda» imlâsiyle dizilmiştir.

Sofya ve Ankara baskılarında, şiirin tamamı Nâzım Hikmet'e mal edilmiştir. Müşterek olduğuna dair hiç bir not yoktur.

39.

MUM

Cüce bir sihirbazın kıvılcımlardan eli
«Senin olsun» diyerek bana bahşetti işte
Alınları sallanan alevlerle haleli
İki çıplak kadının mermerden vücudunu.

Fakat görüyorum ki bir hile var bu işte,
Kadınlar taşırlarken onun ateş putunu
Gitgide süzülüyor, gitgide eriyorlar,
Beyaz vücutlarını zulmete veriyorlar. (55)

40.

VASİYET

Yol Arkadaşlarıma

Başları göğe değen sıradağlar karlıdır
Dağların yamacında geçitler rüzgârlıdır
Bu rüzgârda savrulan karlara gömülürsek
Bu güzel memlekete doyamadan ölürsek
Dünyaya açık olan gözlerimiz kapanmaz
Ruhumuzda ölümün şifalı nuru yanmaz
Taşırız bir hortlağın tesellisiz ruhunu
Siz ey bizi sevenler istemezseniz bunu
İstemezseniz eğer böyle gam çekmemizi
Doymadan öldüğümüz Anadolu'da bizi
Evliyalar mezarı tepelere gömünüz
Bir şefaatçi bulur ahirette gönlünüz (56)

41.

Nâzım Hikmet'in «16 Mart» başlıklı şiiri, 16 mart 1337 tarihli, Anadoluda Yeni Gün **gazetesinin 178 - 557 sayılı nüshasında basılmıştır. Birinci sayfanın ikinci sütununda yer alan şiiri aktarmadan önce, - tarihî atmosferi canlandırması bakımından - bu ilk sayfaya dikkatle eğilelim :**

Manşet : «İtilâf Devletleri geçen sene bu gün güzel İstanbulu işgal ile Türkü öldürmek istediler; fakat Türk yaşıyor ve yaşıyacak». «Çanakkaleyi toplarile, gemilerile geçemiyen düşmanlar, Mütareke ahkâmına riayet etmek şartile İstanbula girdikten sonra, Türk ve Müslüman kalplerine kanlı hançer soktular ve 16 Mart günü böğrümüzden vurdular».

Sayfanın ortasında resim: «Dört buçuk asırdanberi Türk ve Müslüman olan ve bugün zalimler elinde meşgul bulunan güzel İstanbulumuz».

Sağda, Fatih Camiinin resmi: «Asırlarca Türk ve Müslüman dualarına ma'kes olan Sultan Fatih Cami-i Şerifi». Sol tarafta, «İstanbuldaki âbidât-ı İslâmiyemizden Sultan Ahmet Cami-i Şerîfi». Ortada Fatih'in resmi: «İstanbul'un büyük ve muazzam Fatihi İkinci Sultan Mehmed». Ayrıca, «Yeni Cami-i Şerîf» ile «Valide Sultan Camii»nin resimleri». İstanbulun haritası: ««Betbaht İstanbul ve civarını gösterir harita» ve, Babıâli binasını gösterir resim: «Cahilâne ve gafilâne siyasetlere ve düşman ihtirasatına âlet olan Babıâli».

Bu manşet ve resimlerden başka, İstanbul sevgisini dile getiren manzum ve mensur parçalar da ilk sayfayı bezemişti. Nesirlerin yazarı Abdülhak Hâmit ve Ali Suat'tı. Manzum parçalar ise, eski ve yeni şairlerden derlenmişti: Nedim, Nef'i, Ali Ekrem, Ziya Gökalp, Tevfik Fikret, Hüseyin Suat, Necmettin Sahir, Abdülhalim Çelebi ve Muhiddin Baha.

16 MART

«Adalı Haydud'a»

Daha dün atıldığın daha dün kovulduğun,
Daha dün kaçmak için ummanı dar bulduğun,

Daha dün kapısında dövüldüğün bir yere,
Girdin bir kahbe gibi sığınıp hilelere.
Girdin karanlıklarda adî bir hırsız gibi!
Şimdi de diyorsun ki: Artık benim sahibi,
Ölmez güzelliğile artık İstanbul benim!
Ben bütün bir cihanı yumruğile ezenim!..
Ah bu senin yumruğun!. Ah bu kirlenmiş
yumruk!...
Bu bütün hakikati hileyle yenmiş yumruk
Bizim dik alnımızın üstünde yükselemez!..
Sen! Ezilmez hakkını çiğnettirenleri ez!..
Ey! Sade âcizleri düşkünleri titreten!.
Ey! Daima zulmette arkadan hücum eden!
Ah ey! Adalı haydut şunu unutma ki biz
Mukaddes haklarını ezdirmiyenlerdeniz!..

42.

Dört Sevgilim Var **şiiri** Ümid **dergisinin 18 inci sayısında çıkmıştır: S. 8, sütun 2 ve 3 (24 mart 337)**

DÖRT SEVGİLİM VAR!

Birbirinden güzel dört sevgilim var:
Acı bir haz ile her gece gönlüm
Birinden boşalır, biriyle dolar

Birincinin bilmem henüz adını.
Aşkıma ne vecap verecek diye
Merakım seviyor bu genç kadını.

İkinci diyor ki: Delikanlı, sen
Gönlümün en mes'ut sahibi oldun!
Okşanan gururum onu sevdiren...

Üçüncü: Kalbimde bir hiçsin! diyor.
Dizinde ağlayıp red olundukça,
Ezilen gururum onu seviyor!

— Ne kadın!- diyorlar dördüncüsüne,
Onda âsabımdır vurulmuş olan
Güzel vücudunun bütün süsüne.

Birbirinden güzel dört sevgilim var
Fakat hâlâ gönül, bilinmez neden,
Evvel zamandaki sevdayı arar?

43.

Ümid dergisi, 19 uncu sayısında da Nâzım'ın bir şiirini basmıştı: S. 6, sütun 3 (21 Nisan 337). Bu şiir «Tevekkül» başlığını taşımaktadır.

TEVEKKÜL

Yollarda gezmekten yorgun, her gece
Yıldızlar ölürken eve dönünce
Bir zavallı gibi inildiyerek
Kapının önünde bekler bir köpek.

Evimde sükûna koşuyorken ben
Bilinmez bir hisle onu önümden
Her gece kovarım, her gece gelir;
Her gece yalvaran sesi yükselir.
İçinde baş eğmiş tevekküle bu
Sarı gözlerinde ağlıyan ruhu
Bir şifa dilenir karanlıklarda.
Za'fa isyan edip ruhunda bir an
İçinden zinciri o kırmamıştır.
Bu sağır göklere haykırmamıştır!..
Hep boynu bükülü, gözleri nemli,
Daima hıçkıran gönlü elemli
Gönlünde ağlıyor sonsuz bir enîn
Her gece yalvaran bu biçarenin
Kapım kapanınca yüzüne birden:
İnliyen sesinden ürperirim ben.
Derim: Hor görmesin bunu kalbimiz
Bu ruha o kadar benzeriz ki biz!

44.

«Ağa Camii», Ankarada yayınlanan Anadolu'da Yeni Gün **gazetesinin 21 mart 1337 (1921) tarihli ve 182 sayılı nüshasında çıkmıştır. Şiirin başlığına düşülen not şu ibareyi ihtiva ediyor: «Beyoğlu'nun kirli muhitinde yegâne zavallı Türk camiidir.»**

Şiiri, gazeteden istinsah edeceğiz :

AĞA CAMİİ

Havsalam almıyordu bu hazin hali önce.
Ah, ey zavallı cami, seni böyle görünce
Dertli bir çocuk gibi imanıma bağlandım;
Allahımın ismini daha çok candan andım.

Ne kadar yabancısın böyle sokaklarda sen!
Böyle sokaklarda ki, anası can verirken,
Işıklı kahvelerde kendi öz evlâdı var..
Böyle sokaklarda ki çamurlu kaldırımlar,
En kirlenmiş bayrağın taşıyor gölgesini,
Üstünde orospular yükseltiyor sesini.
Burda bütün gözleri bir siyah el bağlıyor,
Yalnız senin göğsünde büyük ruhun ağlıyor.
Kendi elemim gibi anlıyorum ben bunu,
Anlıyorum bu yerde azap çeken ruhunu
Bu imansız muhitte öyle yalnızsın ki sen
Bir teselli bulurdun ruhumu görebilsen!

Ey bu Camiin ruhu: Bize mucize göster
Mukaddes huzurunda el bağlamıyan bu yer
Bir gün harab olmazsa Türkün kılıç kınıyla,
Baştan başa tutuşsun göklerin yangınıyla!

Babayef'in sunduğu edisyonla karşılaştırırsak görürüz ki, variyantlar çoktur ve önemlidir : Şöyle ki:

1) İkinci mısrada «cami» yerine «mâbet».

2) Onuncu mısrada, «orospular» yerine «âşifteler».

3) On üçüncü mısrada, «kendi elemim gibi» yerine « en yakın duygum gibi».

4) On dördüncü mısrada, «azap» yerine «elem».

5) On altıncı mısrada, «teselli» yerine «arkadaş».

6) On yedinci mısrada, «Bize mucize göster» yerine «rabbimize git, dile».

7) On sekizinci mısrada, «Mukaddes huzurunda el bağlamayan bu yer» yerine «Sana hürmet etmiyen bu mülallit mahalle». (Babayef'i olduğu gibi aktaran Dost Yayınları, bir tek kelimede ondan farklı davranmış; ve, mülallit yerine, ne anlama geldiğini düşünmeğe lüzum görmeden MUHALLET deyivermiş!)

Noktalama işaretlerine gelince, gazetede yayınlananla Babayef'inki arasında fark pek çok.

Şöyle ki: (Babayef'te) Birinci mısraın sonunda «,»; üçüncü mısram sonunda «,»; altıncı mısra da «sokaklarda» kelimesinden sonra «,» var, mısraın sonunda ise «,» yok; yedinci mısraın sonunda

«;» var; sekizinci mısraın sonunda hiç bir noktalama işareti yok; dokuzuncu mısraın sonunda «.»; onuncu mısraın sonunda «...»; on birinci mısraın sonunda «;»; on ikinci mısraın sonunda «!»; on üçüncü mısraın sonunda «;»; on dördüncü mısraın sonunda «...»; on beşinci mısrada «yalnızsın» kelimesinden sonra «,»; on altıncı mısraın sonunda «!...»

Son bir fark olarak ta, Babayef'in, on altıncı mısra ile on yedinci arasını yıldız işareti ile ayırmayışını kayd edebiliriz. (57)

45.

Sekizinci Kitap'ın 14 üncü sayfasında yayınlanan «Yağmur» şiiri Selâmi İzzet'e armağanlanmıştır. Şiirin altında mevcut olan sarih kayda göre, yazılış tarihi 1336 yani 1920, basılış tarihi de Şubat 1337 dir. Oysa, Babayef ve Ankara baskılarında yazılış veya basılış tarihleri olarak 1919 gösteriliyor. Yine aynı edisyonlarda, ithaf kaldırılmış bulunmaktadır. (58)

YAĞMUR

Selâmi İzzet'e

Yağmur serpeliyor Yağmur değil bu,
Teselli yağıyor sanki göklerden.

Allahın kalblere baktığı yerden
Yağmur serpeliyor Geceler serin,
Zulmeti şifalı şimdi göklerin...
Geceler kalbime daha çok yakın!
Geceler, bu yaşlar dinmesin sakın,
Gönülden muhtacım serinlemeğe,
İçimden silkinip bir «Oh» demeğe...

Göklere çevrilen almma yer yer
Batıyormuş gibi soğuk iğneler
İnce damlalarla yağmur düşüyor,
Bir «Oh!» diyemeden kalbim üşüyor!

Yağmur serpeliyor Yağmur değil bu,
Kalbe dert yağıyor sanki göklerden.
— 1336 —

46.

«Son Hırs», Sekizinci Kitap'ın 25 inci sayfasında yayınlanmıştır. Babayef ve Ankara baskılarında, 1918 tarihi var. Anlaşılıyor ki, «kronolojik bir sıra içinde verme» iddiasına rağmen, bu şiirde de, - emsalinde görüldüğü gibi - kronoloji sırası diye bir endişe bahis konusu değil. Sanki şair, canımızın istediği tarihte yazmak veya basmak zorundaymış gibi olayları altüst etmeğe ne hakkımız var?

SON HIRS

Donan benliğimi kavrayıp birden (59)
Esîri kılsa da sihirli bir el, (60)
Gecenin o kayan gölgesiyle ben
Dalsam mezarına, ey muzlim güzel!

Yanımda atsa da ölümün kalbi,
Kansız vücudunu sarıp bacağım,
Soğuk bir mermeri kucaklar gibi,
Koynuna sokulup ısınacağım

47.

KARA KUVVET

Asırlar vardır ki, bu memleketin,
En sade, en temiz gönüllerine,
Göklerin ezelî nuru yerine,
Zulmeti siniyor kara kuvvetin.

Asırlardanberi bu kara kuvvet,
Bir yara ki ruhumuzda kanıyor,
Susuz bir kurt gibi homurdanıyor,
Bir nura koşarsa eğer memleket.

Bu kara kuvvetin kara elleri,
Böyle sarılırken boğazımıza,
Gönüllerimizde biz bu hırsıza,
Hâlâ veriyoruz en kutsî yeri.

Nankördür imanlı gönüller bütün,
Şükranla secdeye varmazsa eğer,
Gençliğin nurunu çalan bu eller,
Hırsız eli gibi kesildiği gün! (61)

48.

Gel ey imanlı gençlik, gel ey beklenen gençlik,
Gel ki Anadolu'da senin bükülmez çelik
İmanına, azmine ümit bağlıyanlar var!

O satılmış Vezire, o satılmış kullara,
O satılmış Hünkâra siz de mi katıldınız ?
Sizde mi satıldınız, siz de mi satıldınız? (62)

49.

«Delinin Birinci Duası» Ümid dergisinin 13 üncü sayısında yayınlanmıştır. Bu şiir, Yarın dergisinde, «Delinin Birinci Duası» başlığile tekrar basıldı. Yarın dergisinde, bu başlıkla yayınlanan şiir, gerçekte «Delinin İkinci Duası» idi. «Delinin Birinci Duası» ise Ümid'in 13 üncü sayısında yayınlanmıştır. Her üçünü de aynen aktarıyoruz :

DELİNİN BİRİNCİ DUASI

Fâni halk ettiyse beni de eğer
Zaman gelecek ki yorgun gözlerim
Derin çizgilerle çevrilecektir.
Yarabbi, o zaman kış olsun, derim!

Uzun, sonsuz, bir kış, son kar yağarken
Bahçeler bir daha çiçeklenmesin.
Tahammül edemem, ben ihtiyarken
Menbaı kurusun her gülen sesin...

«İhtiyar» diyerek kadid elimi
Çizgisiz ağziyle öperse bir genç,
Yârabbi, o zaman doğrult belimi..
Yanında za'fımla olmeyim iğrenç! (63)

50.

DELİNİN İKİNCİ DUASI

O. Seyfi'ye

Ben şimdiden ağlarken yalnız geçen her güne
Yığılır da seneler senelerin üstüne
Kaparsa gözlerini bütün sevgililerim,
Kalmazsa yeryüzünde dayanacak bir yerim
«Yârabbi, ben ölmeden sen beni öldür!» derim.

Ne olur büyüklüğün bir teselli yaratsa!..
Eğer ölüm bir ceza, hayat bir mükâfatsa,
Bütün sevdiklerimden daha çoktur günahım.
Bir isyana dönmeden şimdi yalvaran âhım,
İlk önce beni öldür, beni öldür, Allahım!.. (64)

51.

DELİNİN BİRİNCİ DUASI

Hasretle geçiyorken böyle her günüm düne
Yığılır da seneler senelerin üstüne
Kaparsa gözlerini bütün sevgililerim,
Kalmazsa yeryüzünde dayanacak bir yerim,
Yârabbi, ben ölmeden sen beni öldür derim...

Ne olur büyüklüğün bir teselli yaratsa!
Eğer ölüm bir ceza, hayat bir mükâfatsa
Bütün sevdiklerimden daha çoktur günahım.
Bir isyana dönmeden şimdi yalvaran ahım
İlk önce beni öldür, beni öldür Allahım... (65)

NOTLAR

1) Bütün Eserleri, S. 9 - 10.

«Nâzımın akılda kalan ilk mısraı ise, çok çocukken yazdığı : — Yanıyor!... Yanıyor!... Müthiş tarakalar- dır.

Bu mısraı ile kendisi de, ailesi de alay ederdi. Teyzesi Sara Hanım, hâlâ anlatır: İstanbul'daki büyük bir yangın sırasında manzarayı yalıdan seyrederken Nâzım birdenbire çoşmuş, merdivenlerden aşağı yukarı koşarak bu mısraı bağıra bağıra tekrarlamış.

Bana sonradan da :

— Şu münasebetsiz tarrakalar kelimesini nereden bulmuşum? dediydi.

Lugatlerde aramak 1965 yılında aklıma geldi. Böyle bir tumturaklı kelimeyi Şemsettin Sami dahil kimse kaydetmiyor. Ancak Türkçeden İngilizceye mükemmel bir eski lugat olan Redhouse'da «trakka» kelimesini iki «k»lı olarak buldum. Öz Türkçe! Tırakkadak kelimesi de bundanmış.

«K» harfini Türkçenin en hâkim harfi sayan ve çok harcayan Nâzım, şayet «tarraka» değil, «trakka» kelimesini ilk mısraında kullandığını bilseydi, başlangıç mısraını afarozlamazdı sanırım.» (Bu Dünyadan Nâzım Geçti, S. 31 - 32)

Bianchi'nin Elsine-i Türkiye ve Franseviyenin Lugati'nde «tarâka» ve ayni anlamda «tırak» kelimeleri vardır: Bir tarâka çatladı, bir tarâka koptu. (C. II, S. 172, ikinci basılış) Prens Alexandre Handjeri de fracas karşılığı, Türkçede «çatırdılı kırılış, Farisîde «şikest-i terâkenâk» olarak alıyor. (Dictionnaire Français - Arabe - Persan et Turc, tome second, Moscou, 1871, S. 97)

(Terâk) = Çatlak, kırılma, ve çatlama sesi,

çatırdı.

(Terâkiden) = Yarılmak, çatlamak.
Arapçalaştırılmışı (tırak) tır.
Farsça — Türkçe Lugat
Gencine-i Güftar
Ferhengi Ziya
İstanbul, 1944, S. 372

(2) Nâzım Hikmet — Bütün Eserleri, Birinci Cilt S. 10 (Sofya 1967)

(3) Bu Dünyadan Nâzım Geçti, S. 30

(4) Bütün Eserleri, Birinci Cilt, S. 27

(5) Bütün Eserleri, 1 Cilt, 1. Kitap, S. 11

(6) «Türk edebiyat tarihine, Birinci Kitap, İkinci Kitap... Yedinci Kitap, Sekizinci Kitap diye geçen, Hece vezni neşriyatına işte böylece başladık. Dergimize isim aranırken bu değişik başlığı ben teklif ettim, kabul edildi. Normal kitap büyüklüğündeki bu seri, Nâzımla ben Anadoluya geçtikten sonra da devam etti. Ve bu kitaplarda Nâzım'ın bir çok şiirleri çıktı. İlk nüshada benim hisseme on iki buçuk lira kâr düşmüştü. Nâzım ise o güzel şiirlerine iki liradan fazla yazı ücreti alamadı. Çünkü sermaye koymadı. Biz kapitalistler onu iyice istismar etmişiz demek?...» (Bu Dünyadan Nâzımı Geçti, S. 54 - 55)

(7) Üçüncü Kitap'ta şiir, nesir ve temaşa bölümleri var. Nâzım Hikmet'ten başka, imzaları olan şairler şunlardır: İhsan Mukbil, İsmail Safa, Emin

Recep, Orhan Seyfi, Cemil Sena, Halit Fahri, Halide Nusret, Ömer Seyfeddin, Faruk Nafiz, Necmeddin Halil, Vâlâ Nureddin ve Yusuf Ziya.

(8) Günah kelimesinin «h» si dizide düşmüştür.

(9) Akşam, 6 nisan 1920, No: 556, S. 4 (Dat...) imzasile. «dat», eski harflerle, tek bir harf.

(10) Dizi yanlışı olarak, birinci mısrada kelimeler yer değiştirmiş ve, dördüncü mısrada sarmıyor olacak yerde, «sarıyor» denmiş.

(11) Akşam, Edebî Müsahabe sütununda «++» imzalı. (24 mayıs 1920, No: 603, S. 3)

(12) Akşam, «S...» imzasiyle. (8 ağustos 1920, No: 675, S. 3)

(13) Ahmed Hamid, o tarihte Askerî Tıbbiye (Tıbbiye-i Şâhâne) talebesiydi ve edebiyata meraklıydı. Ahmed Hamid (Selgil) Halk Partisi'nden uzun süre Mebus çıkmış ve Parti Müfettişliği yapmıştır. Guraba Hastahanesi'nde cildiye mütehassıslığında bulunmuştur.

(14) Yeni Edebiyat Neşriyatı Şiir-hikâye-Temaşa. (İstanbul: Nisan, 1336, Ahmet İhsan ve Şürekası Matbaası.)

(15) Birinci mısraın sonunda «,» var. Babayef ve Dost Yayınları'nda ise «.»

Şiirin 1 numaralı parçası ilk dört mısradan sonra gelmektedir. Babayef ve Ankara baskılarında, 1 rakkamı, şiirin başına yerleştirilmiştir.

«Zulmete fışkırdı bir enseden kan» mısraında variyant var: Babayef ve Ankara baskılarında, «bir enseden» yerine, «enselerden».

Birinci kısmın son mısraında, noktalama işaretleri arasında fark vardır. Dördüncü Kitap'ta, mısra şu biçimdedir:

Sallandı.. Devrildi... Öldü bir korsan.

Babayef ve Ankara baskılarında ise, mısra şu şekilde dizilmiş :

Sallandı... devrildi öldü bir korsan.

Dördüncü Kitap'ta,

Birden için için bu hıçkırık ne?

şeklinde verilen mısra ile Babayef ve Ankara baskılarında ayrılık var: «bu» yerine «o» konmuş; ve mısraın sonuna soru işaretinden başka, «...» da eklenmiştir.

Üçüncü kısmın birinci mısraı sonunda «;» var. Babayef ve Ankara baskılarında bu işaret kaldırılmış.

Üçüncü kısmın üçüncü mısraı sonunda «...» var. Babayef ve Ankara baskılarında bu işaret kaldırılmış. Bundan sonraki mısra' şu şekildedir:

Bu akşam Hakanın son matemi var.

Babayef'te mısra' şu garip biçime bürünüyor:

Bu akşam, hanenin son matemi var.

Ankara baskısında şu şekilde:

Bu akşam, hakanın son matemi var.

«Avutmak istiyor sebepsiz derdi» mısraının sonunda «...» var. Babayef ve Ankara baskılarında bu işaret kaldırılmıştır. Bundan sonra gelen «Şehvetle damarlar şişip boynunda» mısraının sonundaki «,» Babayef ve Ankara baskılarında yoktur. Keza, bundan sonraki mısraın nihayetindeki «,» de kaldırılmış.

Her iki baskıda, şiirin altındaki tarih 1917 dir. 1920 de basılan Dördüncü Kitap'ta **ise herhangi bir tarih yoktur.**

(16) Babayef ve Dost Yayınlarında: «Pul-pul».

(17) Bu şiirin noktalama işaretlerinde - diğerlerinde olduğu gibi - farklar mevcut ise de, pek fazla olmadığı için üzerinde durmadık.

(18) Babayef'te, — Dost Yayınları'ndan da farklı olarak - «gönlümüze». (S. 28)

(19) Babayef'te, birinci ve ikinci mısraların sonunda «,». İkinci kuplenin üçüncü mısraı sonunda «:»

(20) Bütün Eserleri, **S. 36**

(21) Babayef edisyonu, S. 37. Dost Yayınları bu şiiri almıyor.

(21 Mükerrer) Cf. Babayef baskısı S. 48-49.

(22) Bu mısra' Ankara baskısında şu biçimdedir:

Senelerce bir emel, bir nur için döğüşmüş

(23) Ankara baskısı :
İşte rüzgârlarda uçan alevler yer yer...

(24) Ankara baskısı :
Simsiyah ağaçlarda, parladı meşaleler...

(25) Ankara baskısında: «nihayet hep» yerine «nihayette».

(26) Alemdar Nüsha-i Edebiyesi,**sayı 4-619 (4 eylûl 1336)**

(27) Diziliş: «denk».

(28) Alemdar Nüsha-i Edebiyesi, **S. 5, sütun 3-4 (18 Eylûl 336)**

(29) Babayef ve Ankara baskılarında: Birinci kuplenin ikinci ve dördüncü mısralarile, ikinci kuplenin dördüncü ve üçüncü kuplenin birinci mısraının sonunda «.» İkinci kuplenin birinci ve üçüncü kuplenin üçüncü mısraları sonunda «,» yok. İkinci kuplenin ikinci mısraının sonunda «.» yok ve son mısraın sonunda «!»

(30) S. 8 de, yani aynı sayfada, Haşim Nahid'in bir şiiri var. Aynı dergide (S.10) Vâlâ Nureddin'in resmi ve Yusuf Ziya'ya armağanlanan «Cami'» isimli şiir. Vâlâ, anılarında şiirinin yalnız ikinci mısraını zikrediyor. Esasen, umumiyetle ne dindarâne

manzumelerini, ne de daha sonraki komünist şiirlerini hatırlamamaktadır.

(31) Dizi yanlışı var: Yakından olacak.

(32) Keza dizi yanlışı: Çalkalandıkça olacak.

(33) Alemdar Nüsha-i Edebiyesi, S. 3, sütun 2-3 çerçeveli (16 teşrinievvel 336)

(34) Dizi yanlışı var: Sallanıyor olacak.

(35) Alemdar, 30 teşrinievvel 1336 (1920), S. 4.
Üçüncü sayfada, Nâzım Hikmet'in ve Vâlâ Nurettin'in karşılıklı resimleri. Diğer şairlerden de: Halit Fahri, Orhan Seyfi, Faruk Nafiz ve Yusuf Ziya.

(36) Dizi yanlışı var: sesi olacak.

(37) Alemdar Nüsha-i Edebiyesi, S. 1, sütun 4-5 çerçeveli (13 teşrinisani 336)

(38) Gazetenin 18 ve 21 eylûl 1920 tarihli sayılarında yayınlanan yazısında, Ali Rıfat, Tanburî Cemil'in şahsiyeti ve musikide mesleği hakkında eleştirme yapıyor ve sanatçının ölen dehasını belirtiyordu:
«Gençliğinde harikalar gösteren, dâhi-i mağfur Tanburî Cemil, o zamana kadar bilinmiyen bir la-

hutî lisan ile sazını dile getirmiş, ekol sahibi bir üstâd-ı bînazirdir. Cemilin vasi karihasından fışkıran nurlu nağmeler, nevîy-i târınardan çıkan hazin zemzemeler dinliyenleri bir şiir kuvvetile büyülüyordu. Cemilin virtüozluk sanatı her memlekette benzerine raslanan virtüozlarınkinden daha yüksek bir sanattır. Bu nadire-i hilkatın kendine mahsus bir musikisi vardı ki, taklit edilemez. Paye-i bülendi hepsinden yüksektir...»

(39) Yazar şöyle diyordu: «Ali Rıfat Beyin kadirşinaslığını, sanat namına olan bu teşebbüsünü daima şükranla kayd edeceğim.»

(40) İstanbul — Karabet Matbaası — Kânunuevvel 1336.

(41) Nâzım Hikmet. Bütün Eserleri. Cilt Bir. Şiirler 1916 - 1951. Sofya 1967. NARODNA PROSVETA.

(42) Babayef, not düşüyor: «Nâzım Hikmet bir mevlevi şairi olan dedesinin etkisile bu şiiri yazmıştır.» (Birinci cilt, S. 423)

(43) Vâlâ Nureddin (Vâ-Nû), Bu dünyadan Nâzım geçti, S. 26 (İstanbul 1965)

(44) Dizi yanlışı olarak «uşaklardan» biçiminde basılmış. Doğrusu uşaklarından olacak.

(45) Ankara baskısında: «Tambur» (S. 21)

(46) Babayef ve Ankara baskılarında variyant: «niye».

(47) Babayef'de, ikinci kuple, üçüncü mısra: «kan alan»; Dost Yayınları'nda, ikinci kuple, dördüncü mısra: «o teri».

(48) Ankara baskısında, Babayef'ten farklı olarak «çarpmadı» yerine «çarpmıyor» (S. 15)

(49) 1920 tarihi dizi yanlışıdır: 1921 olması gerek.

(50) Cf. Bu dünyadan Nâzım geçti, s. 26

(51) Nâzım'ın ilk şiirlerinde «zulmet» kelimesinin ne kadar çok geçtiğine dikkat edilsin. Mısrada serabdır'a **bir nokta eklenmiş.**

(52) Ümid, **No: 16 (13 kânunusani 1337), S. 5 (birinci sütunun altı).**

(53) Cf. Bu dünyadan Nâzım geçti. **İstanbul 1965, S. 71 — 72**

(54) Ülkü Tamer: Nâzım Hikmet, Seçmeler **S. 35 İstanbul 1968**

(55) Babayef ve Ankara baskılarında, tarih 1920. Ankara baskısmda variyant var: İkinci kuplenin üçüncü mısraında «süzülüyor» yerine «küçülüyor». Dost Yayınları'nın **fazla olarak eklediği not: «Bazı kaynaklara göre şiirin başlığı** Bir Kibrit İki

Mum'dur. Vâlâ Nurettin'le ortak yazmıştır.» (S. 30)

(56) Anadoluda Yeni Gün, No: 168 - 548 (4 mart 1337)

(57) Babayef'in notu:
«İstanbuldaki «Ağa Camii»ye Yunanlılar işgal günlerinde (1919) Yunan bayrağı dikmişlerdi.» S. 423

(58) Birinci mısradaki «serpeliyor» yerine, Babayef'te «sepeliyor». Her iki baskıda, birinci mısraın sonundaki «,» kaldırılmış. Babayef'te, dördüncü mısraın sonunda keza «sepeliyor». «İğneler» kelimesinden sonra, her iki baskıda, «,» var. Son mısradan bir önceki mısra'da, Babayef'in sunduğu biçim «sepeliyor».

(59) Babayef ve Ankara baskılarında variyant var: «donan» yerine «yanan».

(60) İkinci mısraın ilk kelimesi, eski harflerle «se» olarak dizilmiş.

(61) İzmir'in tanınmış müzik öğretmeni ve Adnan Saygun'un ilk hocası besteci İsmail Zühtü tarafından bestelenmiştir.

(62) Cf. Babayef, S. 50; Dost Yayınları, S. 33

(63) Ümid, No: 13, S. 5, sütun 2. Orhan Seyfi ile Haşim Nahid'in şiirleri arasmda yer almıştır.

(64) Ümid, No: 9, S. 10. Aynı sayfada Faruk Nafiz'in iki şiiri ile Yusuf Ziya'nın bir şiiri de yer almıştı.

(65) Bu şiir, Yarın dergisinin 25 inci sayısında yayınlanmıştır: S. 14 (6 Nisan 1922-1338). Derginin Müdürü Suphi Nuri (İleri) idi.

FOTOKOPİLER

شعر

حالا سرویلرده آغلیورلرمی

برایکللی دویدم منزویلکلرده ،
دیدم که: « بورادهده آغلایان وارمی ؟
بوقسه تك‌باشنه بو قویتو یرده
اسکی بر سوکی‌یی آنان روز کارمی ؟ »

حیاته اینرکن سیاه اورتولر ،
اومار دم که آرتق أولنلر کولر ،
بوقسه حیاتنده یومش أولولر
حالا سرویلرده آغلیورلرمی

محمد ناظم

Nâzım Hikmet'in Mehmet Nâzım imzasile yayınlanan ilk şiiri :

«Hâlâ Servilerde Ağlıyorlar mı»

حالا سرو بلرده آغلیورلرمی ؟

برایکلی دوشدم سرو بلکلرده
دیدم : بوراده‌ده آغلایان واری ؟
بوقسه تك‌باشه بولونیو یرده ،
اسکی پرسوکی‌لی آنان دوزکاری ؟

*

کوزلره اینرکن سیاه اورتولر ،
اومادیم که آرتق اولمز کورلر
بوقسه حیاتنده سوعش اولولر ،
حالا سرو بلرده آغلیورلری ؟

محمد ناظم

Mehmet Nâzım imzasile ikinci defa «Ümid» dergisinde yayınlanan şiir.

درت سه‌وگیلم وار !

بر برمدن کوزل درت سه‌وگیلم وار
آجی برحط ایله هرکیمه کوکه
ومدن یوشالیر ، برله دولار ...

۞

برنجینك بیلدم هنوز آدینی
منفعه نه‌جواب ویره‌جك دیه
سراقم سه‌ودیور بوکنج قادینی

۞

ایکنجی دیبورکه دایقالی ، سن
کوکلومك آك مسعود صاحبی اولدك
اولشانان غروروم اونی سه‌ودیرمدن

۞

اوچرنجی قلبمده یوهیجسك ! دیبور ،
دیرنده آغلایوب رد اولدیجه ،
آرتیقدن غروروم اونی سه‌ودیور !

۞

ه نه قادین ! » دیبورلر دردنجیسنه ،
اوندہ اعصابمدر اوروللش اولان
کوزل وجودینك یوتون سوسنه

۞

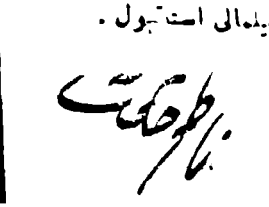
بربرمدن کوزل درت سه‌وگیلم وار
فقط حالا کوکل ، بیلمیز نه‌دن ،
أول زمانه‌ك سودایی آرار ؟...

Dört Sevgilim var

سكز يوز اللى يدى

والايه

اسلامك بكاه‌ديكى اك شرفلى كوندرو ؛
روم قسطنطنيه‌سى اولدى تورك استانبولى !
جهانه قارشى قويان بر اردونك صاحبى ،
تورككك كيج پادشاهى ، بر كوك ياريليركبى
كيردى « كرى ڤيو » دن قير آتلك وستنده ؛
فتح ايتدى استانبولى سكز هفته اوچ كونده !
اونه‌موطلو ، مباركك بر فوليمش آللهك ...
« بلدهٔ طيبه » يى فتح ايدن پادشاهك
حق يرينه كيردى اك سيوك نيازينى :
قبلدى آياصوفيه‌ده ايكندى نمازينى .
ايشته اوكوندبرى تورككك من استانبول ،
باشقه‌سنك اوورسه بيفيلمالى استانبول .

Nâzım Hikmet'in eski harflerle imzasını taşıyan «Sekiz Yüz Elli Yedi» başlıklı şiiri.

قرق حرامیلرك أسیری

نظمده بك بویوك بر خصوصیت كوسترن كریمه شاعیرم

ناظم حكمت بك

كیشی داللردن صاقلان كیجه‌لك كولكه‌سیله ،
اورمانده اوغولدیان روزكارلرك سسیله ،
بو آقشام دنكلرینی غائب ایدنجه هر چیك
بر قهرمان أسیرك قوللاری كیبله‌لك

«Kırk Haramilerin Esiri» başlıklı şiir ve şairin gençlik resmi.

اوچ شاعردن اوچ نمونه

(مصاحبه‌نده موضوع تحت اولان
ناظم حکمت بکله «وجاق باشی» اصلی
برده‌لك پیه‌سنده (:)

ایکنجی اختیار

اوه‌یه کل شوکه طاوشیچ [illegible]
شمدی سویبورم اوجاق باشینی ، ه
بزلرك بوله سوك توقداشیمز !

برنجی اختیار

نه؟ ویدك ؟

ایکنجی اختیار

اوت هپ اخباردر
بوکونلی نشده نسل آدم
ایچ اول یکانه دوشمنیمز

برنجی اختیار

بوله پروشوکه‌ی قوداز

ایکنجی اختیار

صوکره ، وجاق‌نشی هپسندر بیلدیکی
شوطهر پرولتاریا کوکلو اولدیغی

برنجی اختیار ، دوزدی حسرت
قیزدم !..

ایکنجی اختیار

نه فیرکی ! ناصل شی ؟ نرده ؟ .
اون بیل ذجلشدیرمه شمدی یوزده
بنه بیکون اواز کوکلو یولداش . .

برنجی اختیار

اوت سویله صاچیل پر چوخوم وار ،
قیزلره بیلمشدی نرده‌یسه کیدر ،
کیدر بوش قالمده سس بوکه‌لیر !

ایکنجی اختیار

کوزلی؟! بی‌نه؟.. هایدی جواب‌ور ،
سن بوله دائما سوصار ، ه‌ی اکر
بن شمدی صراتده چاتلایا .

برنجی اختیار ، سنری ،
و اوردن آتیور سوندی وجاغم

ایکنجی اختیار

خائن !

والده سلطانه

، پر قیزه ،
کنیزکلر خاوری .
، صبر آقه ،
یکی هنوز کیت ، یکی ..
، پیچان‌لره اوراقلاندی صلاه ،
، بن ده خاوره دی‌که :
سلطان سنی ایستیور ،
اوق هنو ایتدم .. دیبور .
، صبر آقا ایله خبرکوتوردن قورقیلدم ،

بدنجی مجلس

، خاور کیدیر ، پیرله کوزك بر قیزلر
قاپره باشنه توردله خودیه ، کوکه باقار ،

والده سلطانه

کل ، یانه کل یاوروم ،

خاور

، محبوب پرخوره ،
سنردن صیقیلیورم ،

برقیز

، یانمه‌کیده ،
صله یاق ، یاق نه قورقاق .

والده سلطانه

دره‌نك كنارنده‌كی اختيار

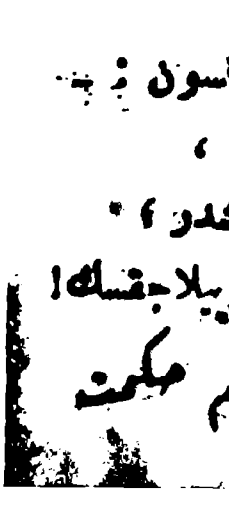
دوست نسيمی بكه‌يه‌رك يارينده‌ك
برآقشام چيقيوردم بوره‌ده كنارنده .
سارارمش يوصوزله سوزوكا نيوردی صو .
قوش‌لره جوروين بابرلارك قوقوسی
قو ر صوك بهارك نغمه‌لرن يوكسلمه‌دی ،
رنو قوك تيلان پرضارلری كلمه‌دی ..
بو دلو يار الرك قارشيسنده نره‌دم ،
جوروين بهارلرك سوك كيكاری ديدم
بر صوركه كيدو مطلق ابقه سرو بلكاره ..
آرتق ابلريه‌يوردم ، باشمه اكلمش يره ،
غير ، آغير آرقامدن كلی آياق سسلری ،
برآق صابلی اختيار كوردم دونوب باقدم كرك .
او يوزنه باقيلماز ، يوروديكی حيف سوزيدی ،
دقيقه كوزله‌دی نه‌واجل ديه بره ...
شاپرلرك ... بابرلارك اكلدی ،
... رنو ... ياپه‌جغنی سيلدی ،
... كوچاغنه ... صيلدی .. صوكرا ،
فكر تكرار قولاغمه چوزه‌كلب صوكره ....
شمدی آرقه‌مزده‌كی آيقلرك ياقين ...
صوكری كولكه‌لدی ، دره بوركون آقيور ...
بر صوك بهار گجه‌سی ماجله آچالدی ،
ارتق اورده اختيار برينين كولكه قالدی .

ناظم حكمت

Derenin Kenarındaki İhtiyar

أفندك نصيحتى

قانى انكيلره آتوب روحنى
بر نوره بوروين أولولرز بز !
مقدسدر بزم صوك خرابه‌مز
جكيل يولجى ! جكيل چيكنه‌مه اونى !

بيلكده مدمك شمشكى چاسون ايله
بو يولر تاريخى قابله يمشدر ،
هر طاشى أولومله سحرلنمشدر ؟ .
يولجى ! غافل يولجى ! چاريلاجقسك!

ناظم حكمت

نم کوکلم

—کوکلی کلیلغاولان شاعره—

نم کوکلم بر قارتالدز ،
ئه‌رده کوزه‌ل کورورسه‌م بن :
هایدی دیرم هایدی صالدیر
بوله هر آن قان دوکه‌کدن
قاقاسینك رنکی آلدر بنی ..

★

کوکلرنده نك یاشایور
کوکلرك ازهدر
کوکلرله اوغراشیور ،
هر فیرطنه بر آمیدر !..

★

آجیلنجه قانادلری ،
کولکه‌سیله قابلایور !
قیریل ، وسرل ، سیاه ساری
بوتون باشلر اکیلیرلر

★

هیچ بر آوجی دورامادی ،
دورامازده ظل ایده‌رم
کوکلك برق یاشفه آدی ،
نم کوکلم بن‌ایم دیرم !..

★

خایر !.. کوکلم بر قارتالدز ،
ئه‌رده کوزه‌ل کورورسه‌م بر
هایدی دیرم هایدی صالدیر
بوله هر آن قان دوکه‌کدن
قاقاسینك رنکی آلدر بنی ..

بنائم میکمت

Benim Gönlüm

لادس

کریده خلاصه

ناظم حکمت بك

لادس طوتوشالم سنکله دیه
دون کیجه یاوارده ش سوکیلی به
ایمالی برآدا ویروب سنه ،
سوکیلی دیدی که ـ سوطه نه سینه ؟ ،
دیدم : ـ آلدانیورسم آکر بن سن ،

«Lâdes» şiiri ile beraber Nâzım Hikmet'in o zamanki resmi de basılmıştı.

توكل

يولدن كزمكدن يورغون ، هر كيمه
يالهزلر تولوركن أوه دوشمه
بر زاوالى كبى ايكيلديه‌رك
قاپومك اوكنده بكلهر بركبك .
أوبمه سكونه قوشويوركن بن
بيلنز بر حيله اونى اوكدن
هر كيمه قوغارم ، هر كيمه كفير ؛
هر كيمه ياليوارسن سنى بوكسه‌لير .
ايچنده باش أكمش توكله بو
مسارى كوزلرنده آغلايان روحى
ديله‌نير تارانلقلردن .
سنه عصيان ايدوب روحنده برآن
ايچندن زنجيرى او قيرمامشدر .
بو صافير كوكلره باغيرمامشدر
هب بونى بوكيلى ، كودرى نملى ،
داغما صيچتيران كوكلى أللى
كوكلنده آغلايور صوكسز بر أنين
هر كيمه ياليوارسن بو بچاره‌لك
قاپوم قاپانجه يوزينه يوزدن :
ايكه‌بن سسندن اوريه‌ريم بن .
ديرم خور كورمه‌سين بونى قلبمز
بو روحه اوقادار بكزه‌رز كه بز !

ناظم حكمت

Tevekkül

قاچیرلان قیز قرده‌شلر

□□■□□

بری : آه‌ده‌ك ، یوللوسیدر
مابین کوزلوکه بر ایچیم صودر .
او بری نورطه آزدی آزملی
یدیلان سراپك صوك کوزیلی :
بری : آی ده‌کبزده صاچی طاراو ،
ساحلده سونرکن أولو دالغه‌لر
دیدی قایلان یاغمش کبی یوصوده ،
قیرلان هکسی سیر ایدر صوده ..
او بری : لصرینك نیه‌لرینی ،
اولو معنا یاتك ایچ دلك یرینی ،
ایکی شاطی سیره‌عکس ایدیرییور .
بو هکسك أوکده روحی أرییور ..

رنجی چاپقندر ، شن ، أداایدر ،
ایکسی یورکون بر سکوت دالیدر !

● ●

بو یکی قرده‌شه کوز قوپشلردی ،
کوز قوپدیکی بر کوله‌سی واردی ؛
بو کوله تاریخك ماطی خیرسزی ،
ایکی ایکی قاچیردی برنجی قیزی !..
نصی بوخشده صایان بر کیجه ،
کوکسنده شهابلر قایان بر کیجه
آرقه‌دان قوالری یاقلاتوب ایرك ،
مابین قاچیرلدی قیز آپانسزین
یورولش أقه‌لر اویوپورلردی ،
یبسنده صوك جنکدن برپارا واردی.
یوردده ساعك درین ازلری ،
بر آز صولغون کبی طوغ بکزلری !

● ●

نهایت انفسه آچیجه صباح ،
دهشتدن داظره هکس‌اشدی پر آه !..
هر آقه حرصندن بر قایا قیردی
کوزلری قانلانان رئیس حاضردی :
اوفعیه خیرسزی کیت ده‌وبر آقه !..
آتش آتلایان هر ده‌میر آقه ،
قاچیرلان قیزك آردینه دوشدی ..
یولده بیکه قارشی بر تپك دوکوشدی ،
هر صیچرایشده بالاسی فیلدی ،
اکیلوب دورت یانه کیدن آتلدی ،
یوشلنه بر قافا یووارلاپوردی !
اوکسنده قاچرکن بر فعیه اوردو
آلا یوپاپوردی موی چیکنی
صاغ قولندن صارقان صیچرا چنبی
پاللدن دالغلایان قان قیزارتمشدی ،
اونك دوکوشدیکچه غیظی آرتمشدی ...

● ● ●

بر لکه سورمه‌دی او غرورینه ،
یوبله سنه‌لرجه عشق اوغرینه
دوروب هپشه‌دن درکدی قانی
یوتون بر جهانك دورت بر یانی
قولاغدن قولاغه دولاشدی آدی ،
بر أفسانه اولدی عشقنك بادی
یوبله سنه‌لرجه کندینی یوردی ،
ه چاره بر تورلو بولامایوردی
شمدی سوکیلیسی جوق اوزاق یرده ،
بیله یوصو قوروبلان دیك تپه‌لرده .
آرتکسه قلبندکی کزلی بر یارا ،
چاغان وچاپدیران مغرور باشلره
بر یله‌رم کبی کوکسن دوشه‌جك ،
قیامته قدر تك دوکوشه‌جك !...

ناظم حکمت

بر دقیقه

— موزیقی یوسف ضیا بک —

دکلر دورغون کول کی، کیت کیده کنیشلیه یور
سومر قایالره توردن ایزلر آیشلیه یور
ایکیده صارقلن کوکلر باشدن باشه سیلیه یور..
شمدی کوکسمده قلبم چارپیور، سنبرلی، حزلی،

*

کولکاردن بر بیلدیرلک کولکه سی دوشسه صوبه
دالغلی صوبلی قوینده بر کیجه لك اوغوشه
بضاً اوزولاشیه یور، بعضاً ده قیورانیور
دورغون صوبلك آلتنده بر دوم کبی یانیور

*

یاقین اولایم دیه بوکوکسمل کلن ایزه
اوله اکیلسم که قابالدن دکیزه
آلتمن دوشن صاچلر یولش صوبه دکدی
باقدم کنیش افقلر باشمك اوستنده دی

*

بله بر فاصل اولدی کلدی که اوله بر آن
یکیلیر بر حظ دوبوب دکزه آلغدن
قور قولق نه قولایش قانیلکمدن دیمه
دوغرولدم آتیلرکن بر دقیقه تنزه دم .

*

بر دقیقه سوکمزلق دولدی طاشدی کوکلمدن
بر دقیقه بر عمری قورتارمشدی اولومدن

ناظم حکمت

بهارك ايلك گونى

سير ايدوب بهارى پنجره سندن
ماضيسى بم بياض كچمش بر قادين .
ديدى : آلم دويدم هر شى سسندن
كاشكه بهار ! كاشكه آچيلماسايدك !

*

عمرك هپ بويله سوكسز ، سسسز
ماضيه قارشمش قاچ بهارى وار
نه اسكى بر چهره نه قابده بر ايز !
آه ! آچيلما بهار ! آچيلما بهار !

ناظم حكمت

Baharın İlk Günü

مرمره ده بر غروب

خلیل وداده ..

کوشك کوچدی برملکك یقلان نخی کبی
افلر قراریور یوردمك بختی کبی .

ساحلده اوچ کشی بز بن، برکنج ، براختیار .
اوکرده اوز یاك کوپوکلی بردکز وار .
بردکز که یول ویرمش خاقانمك آتنه ،
شاهد اولمش فاتحك فوجه سلطنته ..
فقط شمدی ایکله یوب یوکسلیور سسی ،
یاپانجی کیلرك طاشیور کولکه سنی
یاپانجی کیلرك اك اسکی کولهمك ده .
بوحالی کورمه یه یم قرا کلفلر ایتنده !

پیلدیز دولی برکیجه مرمره یه آچلدی
بن آه ! ای ازمیر دیدم اختیار افقه دالدی .
دلیقانلی صارصه رق بوافقه دالان پیری ،
دیدی : نه یانه دوشمز بکا کوستر ازمیری ؟..

ناظم حکمت

Marmarada Bir Gurub

عزیزه

برالآهی کبی ایچدن دوبولور
سوءن کوکلره آشنا سسك
باشکده هاله‌نور ، کوزلرکده نور ،
سودا معبدنده برعزیزه‌سك ...

■

سحرکله دولارکن بوش خیالم ،
کوزلرکله تلقین ایدیلدن دینك
کنای نه‌قادار اولسه‌ده آنم
آك زاهد قولیم بن معبدیکك .

■

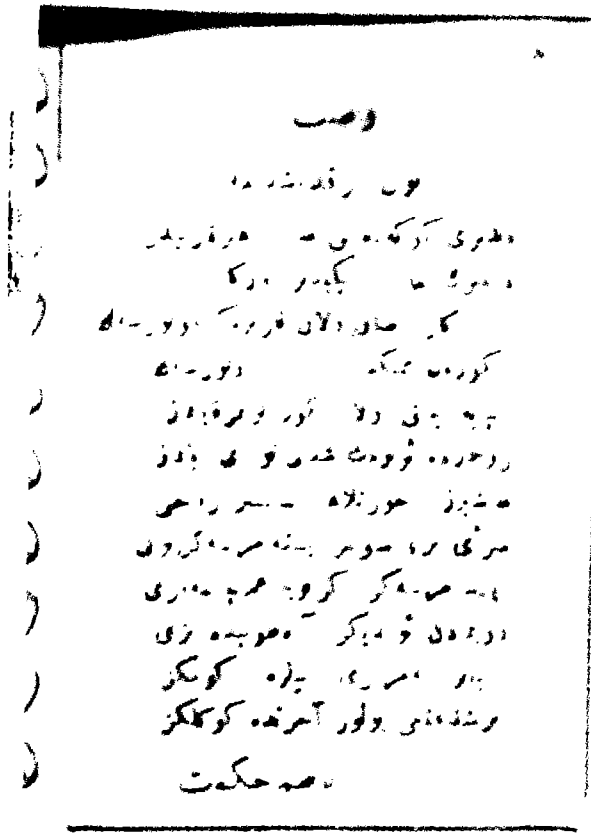
رؤیایه دالدیران شرابکی صون ،
ثونکده کوکله کلبرکن دیزه .
شو یانان آلنه برکره دوقون ،
عزیزه ! کوزلری نوردن عزیزه

ناظم حکمت

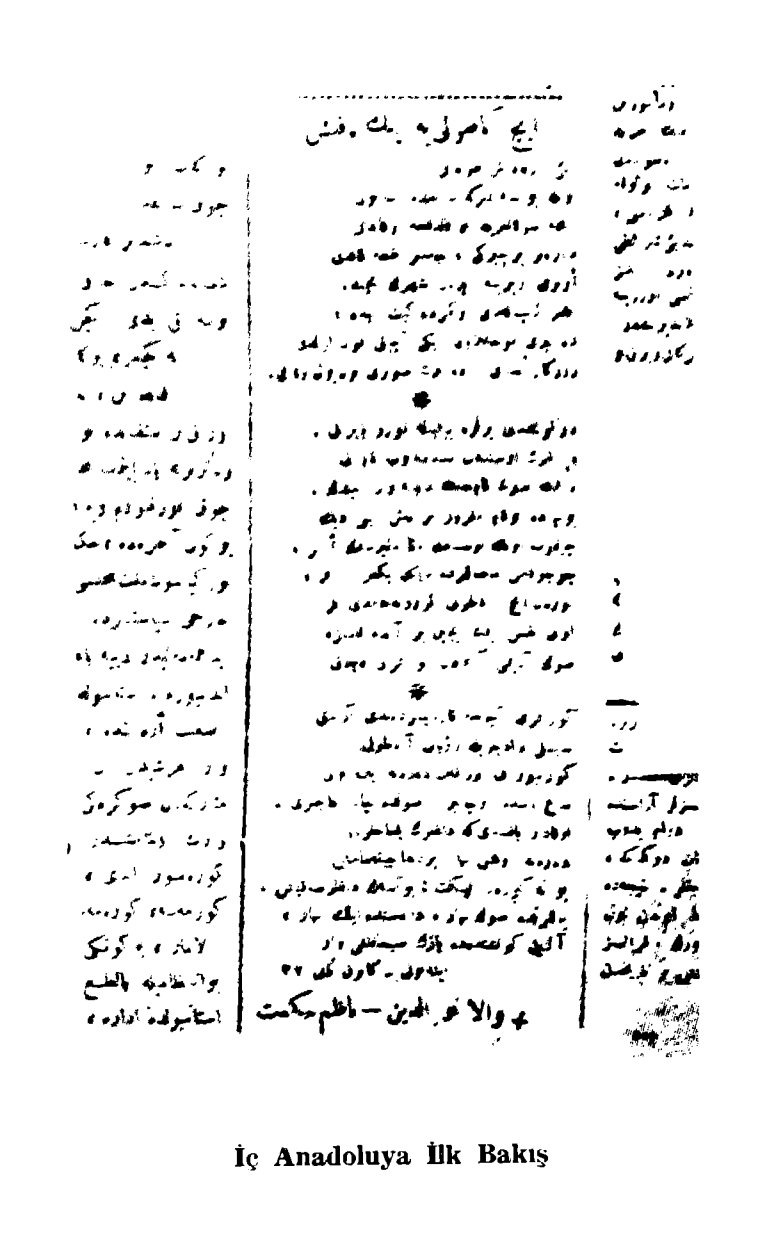
ناظم حکمت بك

Yayınlanan ilk fotoğraflarından biri

وصیت

«Vasiyet» Şiiri

İç Anadoluya İlk Bakış

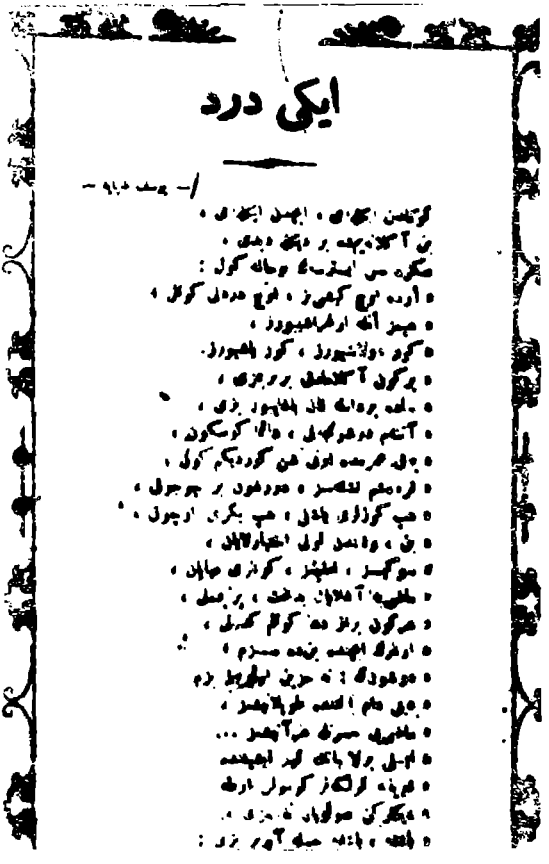
16 Mart

چناق قلعه ماصالی

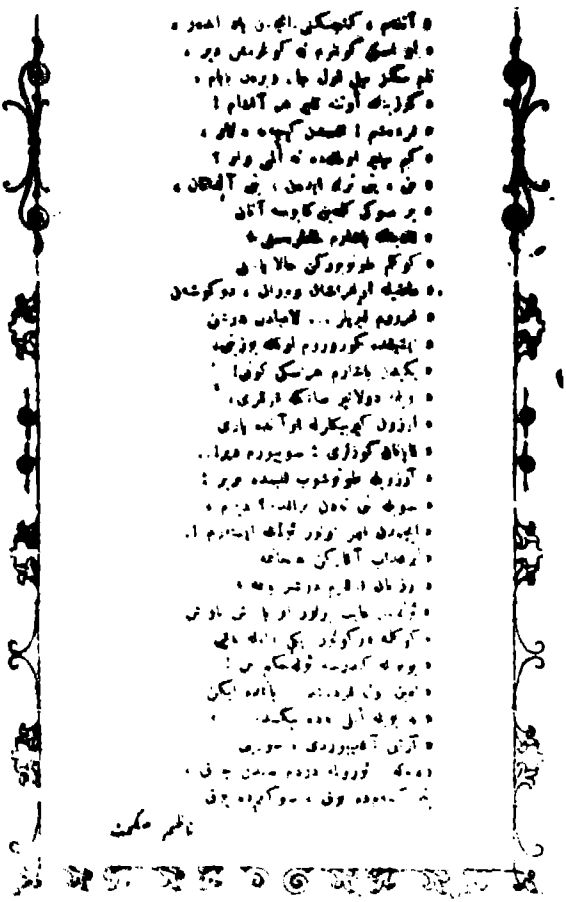
Çanakkale Masalı

Ağa Camii

ایکی درد

İki Dert

İki Dert (Devam)

YANLIŞ - DOĞRU CETVELİ

Sayfa	Satır	Yanlış	Doğru
65	2. Mısra	Dallarken	Dalarken
71	3	«Musahebe»	«Musahabe»
	7	«Musahebe»	«Musahabe»
72	26	Solgun avuçla- rın kırmızılaşır	
72	Araya.	gözlerin içinde yıldızlar taşır	
77	14. Mısra	Kalbimda	Kalbimde
82	Başlık	MEVLÂNÂ	MEVLÂNA !
	4. Mısra	Mevlânâ	Mevlâna
	8. Mısra	Mevlânâ	Mevlâna
»	3	«MEVLÂNÂ»	«MEVLÂNA»

Nazım Hikmet'in ilk şiirlerini belgelere dayanarak fotokopileri ile sunan Kerim Sadi, bu şiirlerin bir kısmının bugüne dek hiç bir yerde yayınlanmadığını, bir kısmının da asıllarından değişik olarak aktarıldığını ispatlıyor.

Son zamanlarda geniş bir inceleme konusu olan büyük Türk ozanı Nazım Hikmet'in hiç bir yerde yayınlanmamış şiirlerini araştırmalara katkıda bulunur düşüncesiyle okurlara sunmakla yayınevimiz kıvanç duyar.